№ 209 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 209

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 228.

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Հոկտեմբերի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 3 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

— ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ —
ՏԻԿ. ՍՏ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
Սօլօլակ, Լերմոնտովսկայա, 21.
Երկու բաժանմունք։ Ընդունվում են երեխաներ 4 տարեկան հասակից։
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 18-ԻՑ։
Մանկական պարտէզին կից կը լինեն երեկոյեան պարապմունքներ։ Ձեռագործ, երգեցողութիւն, մարմնամարզութիւն և այլն, խմբային պարապմունքներ օտար և տեղական լեզուների
Ընդունվում են և գիշերօթիկներ։ (Հ. ու. Կ. Ե.) (առ.) 951. 5—5

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
Զուբալովի անուան
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊ.
Հայկական սեկցիա
Հինգշաբթի, 24 սեպտեմբերի
Հայոց Դրամ. Ընկ. դերասանների խումբը
մասնակցութեամբ դերասանների
կը ներկայացնէ, երկրորդ անգամ, ժողովրդի խնդրանօք,
Աւազակներ
Ողբ. 5 գ. 7 պատկ. Շիլլէրի, թարգ. Փ. Վարդանեանի
Ֆրանց Մօօրի դերը կը կատարէ
դերասան ԱՐՄԷՆԵԱՆԸ
Սկիզբն է ճիշդ 8 ժամին երեկոյեան
Տեղերի գները 5-ից մինչև 50 կոպ.
ԱԶԴ.—Հայկական սեկցիայի յաջորդ ներկայացումը սեպտեմբերի 27-ին—մանկական ցերեկոյթ—«Կախարդված պրինց»։
առ. 975. 1—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
ОБОИ
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼԻ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
Գտնվում է Կայսրութեան բոլոր մեծ քաղաքներում։
Բաժանմունք Թիֆլիսում—Գօլօվինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շէնութ.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԵՆ
(Հ. շ. ե.) առ. 927. 0—7

ՄՏԱՒՈՐ-ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ

Ամառը, երբ գիւղացիները առատիկ զբաղված էին իրանց երկրագործական պարապմունքներով, նրանք ժամանակ և յարմարութիւն չունէին լուրջ կերպով հոգ տանել իրանց մտաւոր և բարոյական կարիքների մասին։ Տապ և անյետաձգելի գործերը, խլելով նրանց բոլոր ուշադրութիւնը և աշխատանքը, անկարելի էին դարձնում գիւղացիների համար մտաւոր հետաքրքրութեան բաւարարութիւն տալը։

Այժմ, երբ նուազել է գիւղատնտեսական աշխատանքի քանակը և միևնոյն ժամանակ տարվայ բերքի գոհացուցիչ լինելը որոշ աստիճան մեղմացրել է տան կարիքների սուր ար- [illegible] նել բաւարարութիւն տալու գիւղական ժողովրդի նաև մտաւոր-բարոյական պահանջներին։

Ուսուցիչը, շրջիկ հրահանգիչը, մասնագէտ դասախօսը, գիրքը, լրագիրը և այլ կուլտուրական գործօններ պէտք է աշխատեն սնունդ տալ գիւղացու մտաւոր հետաքրքրութեանը և պատրաստել գիւղացուն բեղմնաւոր գործունէութեան համար։

Չը պէտք է վհատվել այն անաջողութիւններից, որոնց հանդիպում են գործող անձերը ժողովրդական խաւերում։ Նախնական քայլերը ամեն տեղերում այդպէս են եղել սկիզբներում, իսկ յետոյ նրանք նուաճել են ամբողջ շրջաններ և ենթարկել իրանց բարերար ազդեցութեան։

Մի գիւղ, որտեղ սկիզբն է դրվել որևէ էական կուլտուրական բարեփոխութեան, որտեղ հիմնվել է փորձադաշտ, ցուցադաշտ, որտեղ հայթայթվել են միջոցներ պահելու դպրոց-գրադարան, որևէ տնկարան, անշուշտ, առաջին օրերից իսկ չէ տեսնում անմիջական հետևանք. բայց այդ հանգամանքից չը պէտք է վհատվել և լքվել։

Մեր երկրի փորձը ցոյց է տալիս, որ իւրաքանչիւր կուլտուրական գործ, իւրաքանչիւր կրթական ձեռնարկութիւն թողնում է որևէ հետք մարդկանց մտածողութեան և երևակայութեան վրա, և եթէ նա չէ ծնում անմիջական արդիւնքներ, նա պատրաստում է մտքերը ապագայ ներգործական ազդեցութիւնների և նրանցից առաջ եկած գործական հետևանքների վրա։

Ուստի մտաւոր զարգացման նպատակով փորձերը պէտք է կատարվեն անդադար և գիտակցութեան սերմերը պէտք է կեանքի անդաստանում սերմանվեն առատօրէն։ Արդիւնքը եթէ ոչ այսօր, կը յայտնագործվի վաղը, միւս օր և կը վարձատրի կուլտուրական գործի նախաձեռնողին։

Իւրաքանչիւր տարի, որ մենք կորցնում ենք մեր կուլտուրական առաջադիմութեան ասպարէզում՝ խլում է մեզնից, մեր ժողովրդից նրա հարստութեան մի մասը և թուլացնում նրա աջողութեան աստիճանը կեանքի մաքառման ելևէջներում։

Եւ մենք, գիտակցելով այդ, ամեն ջանք պէտք է գործ դնենք թոյլ չը տալու, որ կորցնենք դարձեալ տարիներ անգործութեան մէջ և դրանով վտանգենք մեր առաջխաղացութիւնը թէ նիւթական բարօրութեան և թէ մտաւոր-բարոյական ասպարէզներում։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բագու, 22 սեպտեմբերի

Սեպտ. 15—22-ը եղան խոլերայի չորս դէպքեր, որոնցից մինը վերջացաւ մահով։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 22 սեպտեմբերի

Պետական Դումայի անդամ Պետերբուրգի կողմից քաղաքային երկրորդ կուրիայում, հեռացված Կօլիւբակինի փոխարէն, ընտրվեց 12,461 ձայն ստացած սահմանադիր-ռամկավար Կուտլերը՝ երկրորդ Դումայի նախկին անդամը։ Այնուհետև ձայների թւաբերութիւնը ցոյց է տալիս հերթով. ձախակողմեան Սօկոլով ստացել է 4677, հոկտեմբերեան Գրիբօէդով՝ 3951, անկուսակցական առաջադիմական Կուզմին-Կարավաև 1242 ձայն։ Պաշտօնական համարատուութիւնը վաղն է։ (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս, 22 սեպտեմբերի

Արտակարգ դեսպանութիւնը, որի մէջ մտնում են արտաքին գործերի մինիստր Րիֆաադ փաշան, զօրաբանակի հրամանատար Նազիմ փաշան, արտաքին գործերի մինիստրի դիւանապետը, նաև զօրաբանակի հրամանատարի ադիւտանտը, մեկնեց «Ստամբուլ» զբօսանաւով Լիվադիա։ Դեսպանութեանը ուղեկցում են երիտասարդ թիւրքերի կոմիտէի անդամներից մի քանիսը։ (Հ. Գ.)

Օդեսսա, 22 սեպտեմբերի

Ժամը 6 և 30 րօպէին արտակարգ գնացքով ժամանեց ընտանիքով նախկին շահ Մահմէդ-Ալին, որին կայարանում դիմաւորեցին զօրքերի հրամանատարը, քաղաքապետը և երկաթուղային իշխանութիւնները։ Նա գնաց իր համար պատրաստված շէնութիւնը, որ գտնվում է Գօգօլի փողոցի վրա։ (Հ. Գ.)

Պարիզ, 21 սեպտեմբերի

Ֆրանսիան համաձայնեց, որ գումարվի կոնֆերենցիա կրետական հարցի համար։ Առ այժմ ստացվել է միայն Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի կողմից համաձայնութիւն։ («Б.»)

Պարիզ, 22 սեպտեմբերի

Սկսվեց Հաւրում նաւային բանուորների գործադուլը. մասնաւոր գործադուլ կայ Բորդօյում։ (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս.—Տեղեկութիւն է ստացված, որ [illegible] ը խաղաղութեան գլխաւոր պայման դնում են հին կարգի վերականգնումը և Աբդուլ-Համիդի վերահաստատվելը օսմանեան գահի վրա։

Սպառնացող քաղաքական ճգնաժամին նուիրված առաջնորդող յօդուածում ազատամիտ «Westminster Gazete» լրագիրը, որ առաջին մինիստրի հայեացքների արտայայտիչն է համարվում, հետևեալ խօսքերով է նկարագրում դրութեան լրջութիւնը, որ կը ստեղծվի, եթէ լորդերը մերժեն բիւջէտը։

«Մեր չը գրված սահմանադրութիւնը,—ասում է լրագիրը,—շատ առաւելութիւններ ունի, մինչև որ այդ լռելեայն դաշնագիրը պահում են կողմերը։ Սակայն նա այն խոշոր պակասութիւնն ունի, որ կորցնում է իր ոյժը, հէնց որ մի փոքր խախտում թոյլ տրվի։ Եթէ լորդերը կը մերժեն բիւջէտը (այսինքն, նրանք կանեն այն, ինչից որ նրանք լռելեայն հրաժարվել են դարեր շարունակ), դա այն աննշան բեկումն չի լինի, որին ենթարկված են ժամանակ առ ժամանակ բոլոր պետութիւնները։ Ոչ, դա մի թռիչք կը լինի դէպի ետ 300 տարով, դէպի այն հեռաւոր ժամանակները, երբ դեռ նս վճռված չէր՝ թէ ժողովրդական դրամների տէրը և կարգադրողը ո՞վ պէտք է լինի։ Ենթադրենք մինչև անգամ, որ լորդերի արած մի այդպիսի քայլից յետոյ պահպանողականները յաղթեն ընտրութիւնների մէջ։ Այնուամենայնիւ ամբողջ հասարակութիւնը պարզապէս հասկանում է, որ հարցը միայն յետաձգված է և որ մերձաւոր ապագայում նա անխուսափելի կը դարձնէ խոշոր ընդհարումը։ Քանի որ այդ հարցը յարուցված կը լինի, մեր կարծիքով, փրկութեան մի ճանապարհ է մնում երկրի համար, այն է՝ մի անգամ ընդ միշտ ընդունել համայնքների ժողովի առաջնութիւնը։ Այն ժամանակ ստիպված կը լինենք մշակել գրաւոր սահմանադրութիւն, որը սահմանադրական սովորութիւններին օրէնքի ոյժ կը տայ»։

Ֆինանսների մինիստրի օգնական Պօկրօվսկին մեկնում է Բագու՝ Կասպիական նաւթային ընկերութեան գործերը ուսումնելու համար։ Այս ընկերութիւնը ներկայացրել է 370,000 ր. գրաւական, նաև իր նաւերն ու նաւակները՝ իբրև նաւթի ակցիզը վճարելու նախապայման։ Այժմ Կասպիական ընկերութիւնը հարկաւոր գումարները չէ վճարել պետական գանձարանին և նրա ներկայացրած նաւերն ու նաւակները պէտք է վաճառքի հանվեն։ Մինիստրի օգնական Պօկրօվսկին հարկ կը լինի ներկայ լինել Բագւում այդ գործի աւարտման ժամանակ։

ԶԱԳՐԵԲԵԱՆ ԴԱՏԸ

Զագրեբ, 22 սեպտեմբերի

Դատաստանական պալատը յայտարարեց իր դատավճիռը պետական դաւաճանութեան գործի առիթով։ Ադամ և Վալէրիան Պրիբիչևիչները դատապարտված են 12-ամեայ տաժանակիր աշխատանքների. մնացած մեղադրեալները դատապարտված են 4—7 տարով բանտարկութեան. 18 մարդ արդարացված է։

Պատճառաբանված դատավճռի ընթերցումը տևեց մի քանի ժամ։

Դատապարտվածները ներկայացրին վճռաբեկ բողոքագիր. դատախազը բողոքեց։ (Հ. Գ.)

Բուդապեշտ, 22 սեպտեմբերի

Զագրեբեան գործի առիթով պատ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՌԱՒՕՏ ԷՐ...

I

Առաւօտ էր... Ամառնային զով առաւօտ էր, երբ ես զարթնեցի և բաց արի անկողնիս մօտ գտնված պատուհանը։ Դուրսը, անձրևից յետոյ, ամեն ինչ թրջված, կաթկաթող վիճակում էր գտնվում. ծառերի տերևները խշխշում էին անձրևի կաթիլների տակ։

Դիմացս բացվում էր և հետզհետէ աւելի և աւելի տարածվում մշուշապատ ամպերի մէջ կորած լեռնոտ բնութեան հրաշալի տեսարանը. կարծես ամբողջ երկիրը, ծարաւից պապակված՝ առատութեամբ խմելով թափված ջուրը, զարթել և իր քաղցր և անուշ ներգն էր երգում։

Գիւղն էլ սկսեց հետզհետէ զարթնել և գործի ընկնել. հեռւում նկատելի էր արօտատեղից վերադարձող հովիւը, որ իր թրջված ոչխարները շտապում էր գոմը քշել։

Վերկացայ և սկսեցի հագնվել, որ շուտով գնամ թէյ խմելու իմ ընկերոջ՝ նշանածիս մօտ, որը անհամբեր սպասում էր իմ գնալուն։

II

Մաքուր, մեծ և առատ լոյսով մի սենեակ էր, որտեղ ապրում էր իմ նշանածը։ Աղքատ էր սենեակը իր կահ կարասիքով, բայց և հարուստ՝ հմուտ կանացի խնամոտ ձեռքով ճաշակով զարդարած սենեակը։

Սենեակի մէջտեղը դրված էր մի մեծ փայտեայ սեղան, վրան լիքը գրքերով, մէջ տեղը կոկիկ թանաքամանով՝ կողքին մի չինական կոկէկ կօվշ, լիքը գրչակոթներով, մատիտներով, միւս կողքին գեղեցիկ մոմակալ դեռ չը վառված հաստ գունաւոր մոմով։ Թանաքամանի երկու կողքին աղեղնաձև շարված էին մի քանի գրողների և երաժիշտների բրօնզեայ կիսարձաններ։

Պատի մօտ դրված էր մի թախտ ձիւնաման սպիտակեղէններով ծածկված, թախտի կողքին մի փոքրիկ փայտեայ սեղան՝ լիքը կանացի արդուզարդի մանրուքներով, հոտաւէտ ջրերի, իւղերի սրուակներով և մի գեղեցիկ հայելիով։

Պատերը ամբողջովին ծածկված էին գիւղաւեստական բաց-նամակներով և արտասահմանի տեսարանների գեղեցիկ նկարներով։

III

Մտայ սենեակը. կարծես մի ինչ-որ բան գարնանային թարմութեամբ ամբողջովին ինձ համակեց և կլանեց իմ ամբողջ էութիւնը իր զով, կենսուրախ զգացումով։

Նշանածս նստած էր սեղանի մօտ և, դիմացը դրած արծաթափայլ մաքուր հեչտաեռը, սպասում էր իմ գալուն։

IV

Թէյից յետոյ մենք գնացինք զբօսնելու մօտակայ անտառը։ Ճանապարհին մտայ նշանածիս թևը, և փետուրի նման սահեցինք դէպի ծառախիտ ձորակը, ուր հոսում էր արագընթաց պարզ, վճիտ լեռնային առուակը։

Նշանածս ամբողջովին սպիտակ ունէր հագած, գլխին դրած ձիւնաձյան թաղիքէ գլխարկը։

Արեգակը արդէն սարերից բաւական բարձրացել էր, բայց գետինը դեռ բաւական թաց էր, թէև շաւիղներն անցնելու չափ չորացել էին։

Մենք անցանք ձորից վերև, դէպի սաղարթախիտ սարը, և այնտեղից սկսեցինք դիտել գիւղը, որը ամբողջովին մի հողակոյտ էր ներկայացնում իր որջանման խուղերով։

— Դու գիտես, սիրելիս,—դարձաւ դէպի ինձ նշանածս,—մի քանի տարուց յետոյ մենք այստեղ Շվէյցարիա կը ստեղծենք, սա էլ կը լինի Շվէյցարիայի գիւղերից մէկը իր կուլտուրական կեանքով։ Երբ ես արտասահման գիւղատնտեսութիւն էի սովորում, իմ երազն էր, ցնորքն էր գալ հայրենի գիւղերից մէկը և ուսուցչուհութեամբ պարապել, սովորեցնելով միևնոյն ժամանակ նոր ձևի գիւղատնտեսութիւն, հիմնված կուլտուրական աշխարհի գիտութեան վրա։ Եւ ահա այժմ իմ երազները կատարվում են, այդ դու ինքդ տեսար և համոզվեցիր։

— Ես քո նուիրված ընկերդ եմ, հոգեակս, մենք միասին աշխատում ենք՝ քո դպրոցում, իսկ դու դպրոցից դուրս հողի վրա։

Ես փարվեցի նշանածիս վզովը և ամուր սեղմեցի կրծքիս, և կարծես մեր հոգեկան ցանկութիւնները այդ վայրկեանին միախառնվեցին և կազմեցին մի զանգուած, որը որքան էլ հալվէր՝ դարձեալ մաքուր մետաղ էր տալու, որի հնչիւնից պիտի ոգևորվէր մեզ շրջապատող մատաղ սերունդը։

Բաւական ծաղիկներ հաւաքելուց յետոյ մենք վերադարձանք տուն։

V

Հրաշալի գիշեր էր...

Լուսինը իր թաւ և արծաթափայլ լոյսը առատութեամբ թափում էր իմ նշանածի բնակարանի պատշգամբը։

Մենք նստեցինք պատշգամբում և մի ինչ-որ անբացատրելի զգացմունքի տակ նուաղում էինք բնութեան հրաշալիքից ազդված։

— Բայց զգո՞ւմ ես, սիրելիս,—դարձայ նշանածիս,—որ մենք երկուսս էլ միայնակ ենք այս շրջապատող կեանքում։ Ոչ ոք մեզ այստեղ չէ հասկանում, ըմբռնում։ Ամենքը տարված են և ճնշված՝ կեանքի մանր հաշիւների տակ, չունեն բարձր և վեհ զգացմունքներ, թռիչքներ, որոնցով մենք երկուսս համակարծիք, շնչում ենք, ապրում ենք։

— Ոչինչ. կը գայ ժամանակ, որ սրանք էլ կը զգան, որ կեանքը միայն ֆիզիքական աշխատանքի և միայն իր մարմնի գոյութիւնը պահպանելու մէջ չէ։ Կայ և ուրիշ կեանք, որ մարդկանց բարձրացնում է առօրեայ հոգսերից, շնչաւորում է մտորմունքներով, և ներշնչում մտաւոր և հոգեկան ինտերեսներ։ Մենք պիտի բարձրացնենք նրանց մեր հասկացողութեան մակերևոյթը։

— Այո, բայց այդպէս կարող է միայն ապրել ապագայ սերունդը. այս սերնդի հասակաւորները կը մնան այնպէս, ինչպէս կռել և կոփել է նրանց կեանքը։ Միևնոյն է, նրանք աւելի լաւ, աւելի բարձր կեանքի համար անընդունակ են. նրանք նոյն իսկ պահանջ չեն զգում լաւ ապրելու։ Գիւղացին իր գոմում, իր անասունների հետ միասին ապրելը առաւել գերադասում է, քան գեղեցիկ ապարանքների մէջ ապրելը։ Այո, այո, դա ճշմարտութիւն է։ Ճաշակը և պահանջը մշակվում է մտաւոր զարգացման և առաջադիմութեան հետ միասին։ Պէտք է նոր կեանք ստեղծել, ձուլել հէնց նոր սերունդից, իսկ հին սերունդը կարելի է միայն անվնաս դարձնել նոր զարթող, ծլող կեանքի համար։ Եթէ այդքան էլ կարողանայ անել դպրոցը, մենք՝ դա մեծ գործ է։ Ժողովրդին պէտք է տալ զուտ գիտութիւն, առողջ, թարմ, իսկական գիտութիւն, և երբէք հարկաւոր չէ վազել մեծ մտքերի, մեծ, բարդ, անմարս գիտութեան ետևից։ Խօսիր, ուսուցիր այն, ինչ որ հասկանալի է, իրագործելի և կայ կեանքի մէջ. մնացածը ինքը կը սովորի, ինքը ձեռք կը բերի։ Դու գիտես, որ քո՝ կուլտուրական մարդու վայել և նուրբ ճաշակով սենեակդ աւելի շատ բան է սովորեցնում աշակերտուհիներիդ, քան մի շարք դասագրքերը։ Գեղեցիկ կեանքը, գիտութեան գործադրութիւնը պէտք է ցոյց տալ հէնց կեանքի վրա։ Ահա որտեղ է իսկական գիտութիւնը։

Մենք երկար խօսում էինք մեզ զբաղեցնող հարցերի մասին. նշանածս աւելի լսում էր ինձ, քան խօսում, գլուխը դրած իմ ուսին, և թոյլ, բայց զգայուն սեղմած ձեռքս։ Մենք խօսում էինք երկար-երկար և ջերմ սրտով կլանում էինք մեզ յուզող մտքերը և բոլորովին չէինք նկատել, որ արդէն լուսանում էր... Առաւօտ էր...

Կարա-Դարվիշ

ճառաբանված դատավճռի մէջ ասված է. պարզվեց, որ բերանացի և գրաւոր ագիտացիայով և զանազան ընկերութիւններ հաստատելով մեղադրվող 30 հոգին կամենում էին բաժան-բաժան անել Ծօրվատիան, Բօսնիան և Հերցեգովինան և սերբական Թագաւորի իշխանութեան ներքոյ կազմել մի եզակի սերբական պետութիւն: Դրա համար մեղադրեալները յարաբերութեան մէջ մտան Բէլգրադի հարաւ-սլաւօնական յեղափոխական կազմակերպութեան հետ, տարածեցին Պետր Թագաւորի լուսանկարը, պատկերացնելով նրան ժողովրդին իբրև հարաւ-սլաւօնական հողերի օրինական միապետի: Այնուհետև ասված է, որ դատարանը մեղմեց պատիժը. Պրիբիչեվիչին մահվան փոխարէն, իսկ միւսներին 10—20 տարով բանտարկութեան փոխարէն: Դատավճռում նոյնպէս հաստատվում է, որ սերբական անկախ կուսակցութիւնը մասնակցել է դաւադիրների գործերին: (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Նոր-Բայազէտ, 14 սեպտ.

Վեհ. Հայրապետի օծման հանդէսին ներկայ լինելու համար մեր քաղաքի կողմից պատգամաւոր ուղարկվեց Տ. Տէր-Միքայէլեան:

Քաղաքիս ուսումնարանների հոգաբարձութիւնը երէկ հեռագիր ուղարկեց Էջմիածին, շնորհաւորելով Նորին Վեհափառութեան օծումը:

Այսօր մեր եկ.-ծխ. ուսումնարանի դահլիճում դասախօսութիւն կարդաց Լ. Աֆրիկեան գիւղական տնտեսութեան մասին՝ նիւթ վերցնելով 1) գիւղացու ապրուստը և հիւանդութիւնը, 2) անբերրիութեան հետևանքները, 3) Դեմչինսկու և Լեվիցկու սիստեմի ցանքերը, 4) մկան, մրրկի ու կարկտի դէմ կռւելու միջոցներ, 5) Ջրամբարներ, 6) հողի մշակումը մեզանում և Եւրոպայում, 7) կենդանիների կերակրի նշանակութիւնը աղբի վրա և նրանց տեսակի բարելաւումը և 8) քաղաքումս գիւղատնտ. ուսումնարանի պահանջը և նրան հիմնելու համար միջոցներ: Դասախօսը ցոյց տուեց և սերզատի գործածութիւնը: Ունկնդիրներ բաւականին կային: Ս. Տ.-Գ.

ՀԵՂԵՂԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԱՅԻՆ ԳԾԵՐԻ ՎՐԱ

—

Սեպտ. 21-ի երեկոյեան ժամը 7-ից Թիֆլիսի վրայով դէպի Բաթումի կողմը անցաւ սոսկալի հեղեղ: Լեռներից հոսող Ջրից անդրկովկասեան երկաթուղագիծը ամբողջ 277 վերստ տարածութեամբ բոլորովին փըչացաւ, իսկ 288-դ վերստի վրա 250 սաժէն տեղ Ջուրն այն աստիճան փչացրեց, որ բեւսի ճանապարհը և նաւթատար խողովակները կախված էին օդում: Գիծը տեղ-տեղ ուղղված է: Երթևեկութիւնը վերականգնվեց գիշերվայ ժամը 3-ին: Մինչև գիծը նորոգելը № 1 արագ գնացքը և № 5 մարդատար գնացքը պահվեցին Թիֆլիսում. № 10 գնացքը Աւճալայից վերադարձաւ Մցխէթ: №№ 6 և 8 գնացքները պահվեցին Մցխէթում:

Բագուի կողմում հեղեղը սկսվեց երեկոյեան ժամը 10-ի մօտերը, ընդգրկելով մօտ 310 վերստ տարածութիւն: Աղ-Թաղլի կայարանում բոլոր գծերը ընկղմվեցին Ջրի մէջ մօտ մի արշին խորութեամբ: № 11 գնացքը վերադարձաւ Թիֆլիս գիշերվայ ժամը 2-ին: № 5 գնացքը Աղ-Թաղլիից վերադարձաւ Ղարաեազ, իսկ №№ 3 և 11 գնացքները պահվեցին Աղստաֆա կայարանում: Վաղ առաւօտեան երկաթուղիների կառավարիչ գ.-մ. Նէյգեբաուէրը երթևեկութեան մասի կառավարիչ Բուտէնկօյի հետ միասին մեկնեց դէպքի տեղը՝ բանւորներով և զանազան նորոգիչ նիւթերով: Պարզվեց, որ երկաթուղագիծը Նաւթլուղ կայարանից սկսած շատ տեղերում փչացել է, իսկ 307-րդ վերստի վրա ամբողջ գետինը քանդվել է: Մտադրութիւն կայ այդ տեղում հաստատել 1 վերստ տարածութեամբ ընդմիջում տախտակներ դարսելով: Աղ-Թաղլի կայարանում Ջուրը տարել է կայարանի ցանկապատերը, ծառայողների գոյքը պահեստներում փչացել է: Ջուրը մաքրելու վրա աշխատում են երկու գնացքներ:

ՍՈՍԿԱԼԻ ՀԵՂԵՂԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

—

Բագու, 21 սեպտ.

Սոսկալի աւերումներ է կատարել հեղեղը մանաւանդ Հայկական գաղութում (Էրմանի-քենդ): Գտնվելով բարձրաւանդակ տեղ և չորս կողմից բաց լինելով, գաղութը կատարելապէս իրանից ներկայացնում էր մի հսկայական ծով. բոլոր տները թաղված էին Ջրի մէջ, ներքնայարկերը լցված Ջրով. և որովհետև այստեղ տները շինված են շատ հասարակ կերպով և համարեա թէ գետնին հաւասար, այդ պատճառով տների մեծամասնութիւնն էլ լցված էր Ջրով: Շատ տներ փլվել են այստեղ, իսկ աւելի մեծ քանակութեամբ տների պատեր զգալի ճեղքուածքներ են տուել:

Համեմատաբար լաւ դրութեան մէջ էին գտնվում Բալախանսկօէ-Շօսսէն և նրա շուրջը գտնվող փողոցները, որովհետև շօսսէի երկու կողմը փորված Ջրանցքները Ջրի համար ազատ ճանապարհ էին ներկայացնում իրանցից:

Երկաթուղու ամբողջ ճանապարհը, նոյնպէս և այդտեղ գտնվող տները նմանապէս սոսկալի տեսարան էին ներկայացնում իրանցից: Ապրանքային կայարանը (товарная станція) ամբողջովին թաղված էր Ջրի տակ, և այստեղ ահագին քանակութեամբ ապրանք է փչացել: Գնացքները կանգնած էին այդ օրը, որովհետև ճանապարհը ծածկված էր հողով և տղմով:

Քաղաքի համարեա բոլոր փողոցները նոյն տեսարանն էին ներկայացնում:

Շատ փողոցներում և բակերում ահագին ճեղքուածքներ և խորխորատներ են առաջ եկել և պատերը փլվել: Հայոց եկեղեցու մօտ, օրիորդաց երկրորդ գիմնազիայի շինութեան առաջ, մօտ 10 սաժէն տարածութեան վրա մի ահագին վիհ էր բացվել. երկիւղ էին կրում, որ գիմնազիայի շինութիւնը կը փլվի:

Եւ այսպէս ամեն տեղ, ամեն քայլափոխում սոսկալի հեղեղը թողել է հետքեր:

Փողոցներով անցնելու ոչ մի հնարաւորութիւն չը կար. ամեն տեղ Ջրի գետեր ու լճեր էին... Կառք չը կար, ձիաքարշը կանգնած էր, այնպէս որ մարդիկ ստիպված էին փողոցի մի կողմից միւսը անցնել սայլերով և նոյն իսկ մշակների մէջքերին նստած:

Ջրի հոսանքը այնքան արագ ու ուժեղ էր, որ փողոցներից մէկով անցնող մի կին վայր է ընկնում և վայր գցում գրկի երեխային, որին Ջուրը տանում է: Բաւականին հեռաւորութեան վրա՝ հազիւ է աջողվում ազատել կիսամեռ երեխային:

Բարեբաղդաբար մարդկային զոհեր չը կան. միայն ասում են, որ ներքնայարկերից մէկում խեղդվել է 65 տարեկան մի պառաւ կին:

Ամբողջ օրվայ ընթացքում ոչ քաղաքային վարչութիւնը և ոչ ոստիկանութիւնը ոչ մի միջոց չէին ձեռք առել օգնելու փչասվածներին և միայն 3 օրից յետոյ է նշանակված մի կոմիսսիա, որը պէտք է քննէ և երևան հանէ վնասները:

Հեղեղի հասցրած վնասները մի քանի տասնեակ հազարների կը հասնեն, գուցէ և աւելի. առայժմ ստոյգն իմանալ չէ կարելի: Շատ աղքատ ընտանիքներ միանգամայն զրկվել են իրանց ունեցածից, որովհետև հեղեղը քշել-տարել է ամեն ինչ:

Ամբողջ բարեբաղդութիւնը նրանումն է, որ հեղեղը գիշեր ժամանակ տեղի չունեցաւ. թէ չէ՝ վնասները սոսկալի կը լինէին և մեծ քանակութեամբ մարդկային զոհեր կը լինէին:

Հեղեղից յետոյ՝ ահա 2 օր է, դարձեալ սկսվել են Բագուի սոսկալի շոգերը:

Վ. Դիմաքսեան

ՄԱԿԼԱԿՕՎԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

—

Մոսկվա, 11 սեպտ.

Երէկ, երեկոյեան ժամը 8-ին: Պօլիտեխնիկական Թանգարանի նոր լսարանում, Մոսկվայի դեպուտատ Վ. Մակլակօվ մի զեկուցում արեց երրորդ Պետական Դումայի գործունէութեան մասին:

Մեծ լսարանը, լցված ծայրէ ի ծայր երկսեռ հասարութեան հոծ բազմութեամբ, 8 ժ. 20 ր. դիմաւորեց Մակլակօվին երկարատև և որոտալից ծափահարութիւններով:

Նա նախ ներողութիւն խնդրեց, որ Մոսկվայի դեպուտատը 2 տարվայ ընթացքում անկարող է եղել զեկուցում տալու իր ընտրողներին Դումայի գործունէութեան մասին, գտնելով որ նա այդպէս վարվել է իրանից անկախ պատճառներով միայն: Ապա դառնալով իր ունկնդիրներին, ասաց, որ ինքը չը գիտէ, թէ Դումայի գործունէութեան մէջ ինչն է աւելի հետաքրքրում նրանց, քանի որ իրանք, դեպուտատները, զուրկ լինելով ժողովրդի հետ սերտ առընչութիւն ունենալու հնարաւորութիւնից, միանգամայն անզօր են մօտիկից դիտելու և ըմբռնելու հասարակութեան ցաւերն ու դարդերը, կարծիքներն ու պահանջները: «Տաւրիկեան պալատը կատարեալ օասիս է մեզ՝ դեպուտատներիս համար. այնտեղ կեանքը մեռած է»—ասաց Մակլակօվ:

Շարունակելով իր զեկուցումը, նա կանգ առեց այն յանդիմանութիւնների վրա, որ ուղղում են դեպուտատների հասցէին ընդհանրապէս և իր հասցէին մասնաւորապէս: Այսպէս, նրան ոմանք յանդիմանում են այն բանի համար, որ ինքը յաճախ քըւէարկում է հակառակ կադետային ֆրակցիայի որոշումների, որ նա շեղվում է կուսակցական պրօգրամից, որ նա Դումայում չէ խօսում և չէ պաշտպանում, օրինակ, աշխատական հիմնարկութիւններում և խանութներում ծառայողների շահերը: Եւ եթէ ինքը, Մակլակօվը, երբեմն ստիպված է եղել գործել իրանց ֆրակցիայից բաժան, առանձին, եթէ նա երբեմն բոլորովին ուրոյն և օրգինալ դիրք է բռնում այս կամ այն խնդրի վերաբերմամբ, այդ այն պատճառով միայն, որ ֆրակցիան մերթ ընդ մերթ ազատութիւն է տալիս իր անդամներին արտայայտվելու ազատ, համարձակ: Եւ որպէս ապացոյց այն բանի, որ կադետային ֆրակցիան չէ դատապարտել իր գործելակերպը, օրինակ է բերում այն դէպքը, երբ ինքը, զեկուցանողի դերում լինելով հանդերձ, իր համախոհները թողել հեռացել են Դումայի նիստից, իսկ ինքը շարունակել է իր զեկուցումը: Ֆրակցիան դրանով կամեցել է ցոյց տալ, որ ինքը կողմնակից չէ եղել նիստի խափանման. իսկ այնուհետև, երբ քննվել է նրա վարմունքը, ֆրակցիան գտել է, որ Մակլակօվը վարվել է միանգամայն խելացի, նպատակայարմար:

Ինչ վերաբերում է այն հանգամանքին, որ նա Դումայում յաճախ չէ հրապարակ գալիս և չէ պաշտպանում այս կամ այն խմբակի շահերը, այդ էլ այն պատճառով, որ Դումայում ամեն ժամանակ չէ կարելի խօսել. հռետորների ցանկը կազմվում և փակվում է վայրկենաբար. իրանք, դեպուտատները, աշխատում են առաւօտեան 9—11 ժ. յանձնաժողովներում, իսկ 11—6 ժ. Դումայի նիստերում: «Եւ, վերջապէս, չը պէտք է մոռանալ, որ Դուման, առհասարակ, գործում է միանգամայն աննպաստ և աննորմալ պայմաններում, ուրեմն պահանջել, որ գործեն կանոնաւոր և արագ,—այդ անկարելի է»,—ասաց Մակլակօվ: Բացի այդ, նա վերին աստիճանի ցանկալի է համարում, որ իրան ուղարկվող գրութիւնները լինեն փաստացի, ոչ անանուն: Նա մինչև իսկ խոստանում է պատասխանել իրան ուղղված թղթակցութիւնների հեղինակներին:

Այնուհետև Մակլակօվ, վերջ տալով pro domo sua-ի բացատրութեան, հարց է տալիս, թէ ինչումն է կայանում ժամանակի ամենամեծ, լուծելու խնդիրը: Եւ նա պատասխանում է, որ դեռ 1905 թ. հոկտ. 17-ի մանիֆեստից առաջ՝ Ռուսաստանի ազգաբնակութեան բոլոր դասակարգերն, անխտիր, երկրի չարիքը գտնում էին բիւրօկրատիկ ռէժիմի մէջ: Ճիշդ է, մանիֆեստից յետոյ ժողովրդի զանազան խաւերը որոշեցին իրանց մինիմալ պրօգրամը. ճիշդ է, տրվեց խօսքի, մամուլի ազատութիւն, բայց և այնպէս չը պէտք է մոռանալ, որ շատ կենսունակ և հրատապ խնդիրներ մնացել են անլուծելի մինչև օրս: Եւ պետական այդ յեղաշրջումը, որ ցնցեց երկրի ազգաբնակութեան, Մակլակօվ մկըրտեց Լուի Բլանի յայտնի «մանուկը առանց արցունքների չէ ծնվում» խօսքերով:

Մակլակօվ գտնում է, որ կառավարութիւնը սահմանադրութեան կողմնակից է, առանց, սակայն, ազատութեան, իսկ առանց վերջինիս սահմանադրութիւնը մի անբովանդակալից, անիմաստ հասկացողութիւն է: Ցոյց տալով, որ կառավարութիւնն երկրի ռէակցիօն էլէմենտն է, ասաց, որ «ռէակցիան կառավարութեան քննութիւնն է, իսկ յեղափոխութիւնը հասարակութեան քննութիւնը»: Ապա նա մի քանի ցիտատ բերելով «Рус. Знамя» թերթի վերջին համարներից մէկից, ուր ասված է, որ «Ստոլիպինն ամենալիբերալական բիւրօկրատն է», նա իր կողմից աւելացրեց, որ նա, Ստոլիպինը, աւելի շուտ չափաւոր-աջակողմեան է:

Ապա նա, շարունակելով իր խորհրդածութիւնները կառավարութեան մասին, ասում է, որ սխալ է այն միտքը, որ իբր թէ կարելի է հաշտեցնել մանիֆեստի գոյութիւնը կեանքի կորուկ պահանջների հետ, որ իբր թէ պետական վերջին յեղաշրջումը կերպարանափոխել է տիրող կարգերը: Դա կատարեալ թիւրիմացութիւն է. դա մի մեծ սխալ է, որ շատերն են թոյլ տալիս իրանց կողմից: Եւ ակամայից յիշում է Ֆրանսիայում հանրապետութիւն մտցնելու ժամանակ Տիէրի արտասանած նշանաւոր ֆորմուլը, թէ «հանրապետութիւնը պիտի լինի կամ պահպանողական կամ բոլորովին չը պիտի լինի»:

Այս բոլորից յետոյ միայն Մակլակօվ անցաւ Դումայի գրուպպաներին կամ, ինչպէս ասում են, կուսակցական ֆրակցիաների խարակտերիստիկային: Եւ նա այդ արեց աջից դէպի ձախ: Նա ոչինչ չասաց աջակողմեանների մասին. չափաւոր-աջակողմեանները կառավարական մարդիկ են, իսկ նրանք բոլորը միասին վերցրած՝ կազմում են մի տիպիք կառավարական կուսակցութիւն:

Բուռն ծափահարութիւնների տակ ընդհատելով իր զեկուցումը 15 րօպէով, վերսկսեց հոկտեմբերեաններով:

«Հոկտեմբերեանները, հոկտեմբերի 17-ի մանիֆեստի հարազատ զաւակներն ու պաշտպաններն են,—ասաց Մակլակօվ:—Խոստովանելով հանդերձ, որ նրանք աշխատասէր մարդիկ են, չը պէտք է մոռանալ, որ մինչև օրս դեռ ոչ մի խոշոր ռեֆորմ չէ իրագործվել հոկտեմբերեանների մեծամասնութեան միջոցով: Մեծ վիհ, տարբերութիւն կայ նրանց խօսքի և գործի մէջ: Նրանք Դումա են եկել իսկապէս սանկցիա տալու կառավարական այն պրօէկտներին, որ մինչ այդ գործադրվում էին կեանքի մէջ: Նրանք, ճիշդ է, հետաքրքրվում են երկրի հիւանդոտ կողմերով և յաճախ հարցապնդումներ են անում, բայց մոռանալու չէ, որ նրանք ամենաջերմ կերպով պաշտպանում են այն հարցապնդումները միայն, որոնք կառավարութեան շահերին են վերաբերվում: Այս բոլորին որպէս իլլիւստրացիա, բերում է Ֆինլանդիայի, Գերշելմանի, Դումբաձէի և այլ դէպքերի առիթով եղած հարցապնդումները: Շատ դէպքերում նրանք խանգարել են դումայական օպպօզիցիային, որին փաստ բերում է լեախօվեան հարցապնդման պատմութիւնը, երբ հոկտեմբերեանները պահանջեցին ներկայացնել այն դօկումենտի խակականը, որ հիմք է ծառայել հարցապնդման. մինչև իսկ Ազեֆի և այլ ուշագրաւ դէպքերի առիթով կատարվող հարցապընդումները միշտ էլ խոչընդոտների են հանդիպել նրանց կողմից:

Բացի այս բոլորից՝ Մակլակօվ գտնում է, որ հոկտեմբերեանները կօմպրօմիսի մարդիկ են. նա յաճախ կանգ առաւ նաև նրանց լիդեր Ա. Գուչկօվի վրա՝ բերելով ցիտատներ նրա զանազան ճառերից: Ամփոփելով իր ասածները հոկտեմբերեանների մասին, Մակլակօվ գտնում է, որ իրերի այսպիսի վիճակից, աշխատանքի աննպատակայարմար եղանակից է, որ երկրի մէջ տիրում է կատարեալ լճումն, յուսահատութիւն, ապատիա և այլն: Մի ցաւալի վիճակ, որի մասին ողբեր է կարդում նոյնիսկ Մենշիկօվը:

Բայց աուդիտօրիան, ինչպէս երևում էր, հետաքրքրվում էր այն բանով, թէ Մակլակօվ ինչ կասէ իր համախոհների՝ կադետների և ձախակողմեանների մասին: Ես առանձնապէս հետաքրքրվում էի վերջիններով: Ըստ Մակլակօվի, ձախակողմեանների հաւատամքը կայանում է հետևեալ նախադասութեան մէջ. «ամեն ինչ կամ ոչինչ». և բացի այդ, նա յիշեց, որ յաճախ ձախակողմեանները, մանաւանդ էս-դէկները, արգելք են հանդիսանում իրանց այն բոլոր սկզբնաւորութիւններին, որ կարող են շահ բերել մայր-հայրենիքին, ինչպէս օր. նրանց մշակած ընտրողական այն պրօէկտը, որ օրէնսդրական կերպով ընդունվելուց յետոյ կարող էր հնարաւորութիւն տալ ժողովրդի նախկին ընտրեալներին՝ կրկին վերադառնալ Դումա:

Այդ խօսքերը արտասանելու ժամանակ ամբողջ լսարանը, որպէս մի մարդ, դղրդաց բուռն ծափահարութիւններով:

Մինչև իսկ էս-դէկները հրաժարվեցին ստորագրել այդ պրօէկտին: Թէ ինչու էս-դէկները այդպէս վարվեցին, այդ ունի իր խոր պատճառները, որոնց վրա ծանրանալ, դժբաղդաբար, անկարող եմ: Բաւական է յիշել այն աչք ծակող իրողութիւնը, որ ոչ մի Դումա լիովին բաւարարութիւն չէ տուել ժողովրդի կենսական և կորուկ պահանջներին. բաւական է մատնանշել այն տաբական ճշմարտութիւնը, որ Դումաներից և ոչ մէկը չէ ծառայել ժողովրդի իսկական շահերին, արձագանք չէ տուել թշուառ ժողովրդի սուր կարիքներին և պահանջներին: Եւ մի՞թէ պարզ չէ, թէ ինչու էս-դէկները չեն ստորագրել կադետների կազմած պրօէկտին. նրանք ուղղակի չեն կամեցել ձեռք-ձեռքի տուած գործել կադետների հետ միասին: Այն, ինչ որ բղխում է կադետներից, չէ կարող լինել սօցիալ-դեմօկրատական: Եւ վերջապէս, մի՞թէ կարելի է ուրանալ ձախակողմեանների գործունէութիւնը Դումայում: Այլ բան է, որ նըրանք թւով քիչ լինելով անկարող են շօշափելի գործեր կատարել. դա երբեք վարկաբեկ չէ անում նրանց: Չը մոռանանք ասել, որ Մակլակօվ, որ բաւական ծանրացաւ Գուչկօվի, հոկտեմբերեանների և կառավարութեան վրա, շատ քիչ բան ասաց ձախակողմեան էլէմենտների մասին: Դա, անշուշտ, ցոյց է տալիս նրա միակողմանիութիւնը, դա, անկասկած, մի մինուս է, որ կարմիր թելի նման աչքի էր զարնվում երէկվայ զեկուցման մէջ:

Այնուհետև նա դարձաւ կադետներին: Նա ասաց, որ շատերը խորհուրդ են տալիս իրանց՝ «բարձր պահել իրանց դրօշը և սպասել ալիքը». բայց ռուս իրականութիւնը չէ սպասում դրան, և կեանքը իր կորուկ պահանջներն է անում:

Ի՞նչ է լինելու կադետների տակտիկան: Եւ նա պատասխանում է, որ իրանք այսուհետև էլ գործելու են աստիճանաբար և համբերատարութեամբ: Իսկ եթէ կադետային կուսակցութեան պրօգրամը դադարի իրան բաւարարութիւն տալուց, այն ժամանակ ինքը՝ Մակլակօվը կը հրաժարվի թէ այդ կուսակցութեան անդամութիւնից և թէ դեպուտատութիւնից:

Դումայի և կառավարութեան մասին իր դիտողութիւններն ու խորհրդածութիւններն անելուց յետոյ, Մակլակօվ հարց է տալիս իրան:

— Ո՞վ պիտի փրկէ լայնածաւալ Ռուսաստանը, ռուս ժողովրդին: Չը լինի՞ թէ փրկութեան այդ դերը յանձնված է չափաւոր-աջակողմեաններին կամ հոկտեմբերեաններին:

Եւ նա խորհուրդ տուեց կարդալ ռուս ժողովրդի այն պատմութիւնը, որ գրված է արեան շաղախով:

— Կարդացէք այդ ժողովրդի պատմութիւնը և տեսէք, թէ նա որքան տառապանքներ և տանջանքներ է կրել իր մերկ ուսերի վրա: Սովորեցէք նրա պատմութիւնը, քանի որ նա ուսանելու շատ բաներ է պարունակում իր մէջ: Համբերատարութիւնը միայն կը փրկէ ռուս ժողովրդին իր այժմեան վատթար վիճակից,—վերջացրեց իր զեկուցումը կադետների լիդեր Մակլակօվ, որին հետևեցին երկարատև, աղմկալից և միահամուռ ծափահարութիւններ, որ շարունակվեցին գրեթէ ամբողջ 5 րօպէ: Քիչ յետոյ Մակլակօվ թաղվեց ծաղիկների մէջ:

Զեկուցումը կազմվել է կադետների Մոսկվայի մարմնի նախաձեռնութեամբ, որն in corpore ներկայ էր զեկուցմանը: Այդտեղ էր նաև կադետների կենդրոնի Ն. Շչէպկինը, որ շուտով դեպուտատ կընտրվի Մոսկվա քաղաքի կողմից հանգուցեալ Պլեվակօյի փոխարէն:

Աւելորդ չեմ համարում յիշել նաև, որ Մակլակօվ խօսում էր և ոչ թէ կարդում, ինչպէս այդ շատերն են անում: Նա յաճախ ձեռքերը ծալում-դնում էր կամ մէջքին կամ գրպաններում, խօսում էր կանգնած: Մակլակօվի զեկուցումը, որ տևեց ամբողջ երկու ժամ, շատ զօրեղ և ցնցող տպաւորութիւն թողեց ունկնդիրներիս վրա: Հաւանական է, որ նրա զեկուցումը կրկնվի մի անգամ ևս, որովհետև շատերը հնարաւորութիւն չունեցան ներկայ լինելու զեկուցմանը: Ցիշենք, որ շատերը, տեղի սղութեան պատճառով, տեղ էին բռնել լսարանի յատակի վրա:

Եւ, վերջապէս, չը մոռանանք յիշել, որ այսօր մայրաքաղաքի թերթերում լոյս տեսան մի շարք քննադատական յօդուածներ Մակլակօվի զեկուցման մասին զանազան խորագրերով. այսպէս՝ «Лекція В. А. Маклакова» («Русск. Вѣд.» № 208), «Докладъ В. А. Маклакова» («Русское Сл.» № 208), «Дѣятельность 3-й Госуд. Думы. Лекція В. А. Маклакова» «Раннее Утро» № 208), «Маклаковъ о 3-й Думѣ» («Голосъ Москвы», № 208) և այլն:

Բոլոր թերթերը գովասանքով և համակրանքով են խօսում Մակլակօվի զեկուցման մասին, բացի... հոկտեմբերեանների օրգան «Голосъ Москвы» թերթից: Եւ սա հասկանալի է: Այդ թերթը չէր կարող լաւ կարծիք յայտնել այն մարդու մասին, որը ջախջախեց հոկտեմբերեանների ամբողջ կուսակցութիւնը:

Բայց դա չէ կարող նսեմացնել Մակլակօվի նման մի ժողովրդական մարդու անունը հասարակական լայն խաւերի առաջ, որոնց մօտ նա վայելում է և՛ պատիւ, և՛ յարգանք... Ռակա-Զօն

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՁԱՅՆԸ

—

Թերթիդ № 163-ում Ս. Տէր-Մելքիսեդեկեանը, պատկերացնելով գիւղական քահանաների տխուր նկարը, ասում է. «Առաջնակարգ հրատապ հարցերից մէկն էլ քահանայական խնդիրն է, որ դառել է գիւղերի համար մի անբուժելի հիւանդութիւն»: Ճիշդ է, մեր քահանայական դասը, ամենաանտանելի բացառութեամբ, մանաւանդ գիւղերում, ընկած է սեւ թաղէս, մասաւորապէս և դրանց պատճառով էլ բարոյապէս վերջին ծայր աղքատութեան մէջ, իսկ սրանց պատճառը, իմ կարծիքով, կամաւոր տուրք կոչված ողորմութիւնն է, որով պիտի ապրի քահանան:

Սակայն մամուլի մէջ երևացին մարդիկ, որոնք պնդում են, թէ փոխանակ կամաւոր տուրքի՝ «ռոճիկը քահանաներին աւելի վարկաբեկման պատճառ կը դառնայ, թէ ռոճիկ ստացող քահանան մի տեսակ չինովնիկ կը դառնայ»:

Չեմ իմանում, կա՞յ արդեօք աշխարհումս մի պաշտօնեայ, որը իր ռոճիկը չունենայ: Մի՞թէ ամենքն էլ չինովնիկներ են: Վերցնենք, օրինակի համար, ամենագաղափարական, վեհ ու վսեմ պաշտօնը՝ ուսուցչութիւնը: Մի՞թէ ուսուցիչները ռոճիկ ստանալու պատճառով չինովնիկներ են համարվելու: Ի հարկէ ոչ: Իմ կարծիքով միայն չինովնիկութեան բովից գուրս եկողն է միշտ չինովնիկ թէ ռոճիկի և թէ կամաւոր տուրքի մէջ: Ապա ուրեմն, որպէսզի ազատ մնանք չինովնիկ քահանաներից, պէտք է ամեն կերպ աշխատենք հեռու մնալ չինովնիկական ոգով սնված քահանայացուներից: Մի՞թէ ներկայիս չունենք չինովնիկ և այլ չարաբաստիկ քահանաներ, որոնք իրանց ստորացուցիչ վարմունքներով թաց ու մուր, ամօթ ու նախատինք են դարձել մեր ազգի գլխին. իսկ այդպիսիների սանձարձակ մոլութիւնների դոնէ որոշ մասի վերացնող միակ միջոցը լինելու է միայն ռոճիկը:

Ռոճիկը մէջտեղից կը վերացնէ կաշառակերութիւնը, մեռելաթաղը, պսակադրամը և այլն սակարկութիւնը: Հաստատ հիմքերի վրա դրված ռոճիկը պիտի արմատախիլ անէ քահանայի միջից փող գիզելու ախտը. կայուն կանոնների վրա որոշված ռոճիկը պիտի քահանային հեռու պահէ (ըստ Ս. Տէր-Մելքիսեդեկեանի, «Մշակ» № 163) իր դիրքին և պաշտօնին անվայել պարապմունքներից, որոնք կարող են բիծ գնել առանց էն էլ ժողովրդի խախտված կրօնական զգացմունքի նրա:

Այո, ժողովրդի կրօնական զգացմունքը խախտված է և սրա գլխաւոր պատճառներից մէկը կամաւոր տուրքն է: Մտէք առաջվայ կրօնասէր հայ գիւղը և դուք կը տեսնէք, որ նրա հաւատի հիմնաքարերն արդէն կորցրել են իրանց նշանակութիւնը: Վերցնենք, օրինակի համար, հոգևոր հանդէսներից ամենասուրբը՝ հաղորդութիւնը: Թողնենք պսակի հրաման առնելիս տեղի ունեցող ոգեղ սակարկութիւնն ու անվայել խօսքերը: Մտնենք հաղորդութեանը: Իւրաքանչիւր խորհուրդ կատարելուց յետոյ երբ դրվում է խաչի ու Աւետարանի կշռին, յօգուտ քահանայի, խաչահամբոյրի համար ափսէ, դուք կը տեսնէք, թէ ինչպէս հաղորդուողները հրճուելով, մէկ մէկու բոթելով, խաչն ու Աւետարանը ծաղրի ու ծանակի առարկայ դարձնելով, դուրս են փախչում: Այս իսկ պատճառով պսակադրութեան վկայ գրվելու համար եկեղե-

ցում մարդ անգամ չես գտնում։ Վերցրէք մէջտեղից քահանայի օգտին դրված կոպէկների ափսէն և դուք կը տեսնէք, որ այնպիսի անվայել ոչ մի վարմունք տեղի չի ունենում։ Իսկ այն խռովարար ափսէն կապված է կամաւոր տուրքի հետ։ Վերցրէք կամաւոր տուրքը, գանձանակ ափսէները իրանք իրանց կը չքանան. իսկ այդ ցանկալի վախճանին կարող է հասցնել միայն ռոճիկը։ Թէև եղել են վարդապետներ, որ որոշել են վերացնել գանձանակը, բայց դա նշանակում է՝ «կուշտը անօթուն ժանր կը բրթէ»։ Այնպիսիները թող նախ քահանային ապրելու միջոց ցոյց տան, և ապա այդպիսի որոշումներ կայացնեն։ Քահանան էլ մարդ է, ապրել է ուզում. քամի կուլ տալ չէ կարող։ Գնացէք ննջեցեալի յուղարկաւորութեան հետ գերեզմանատուն. դուք այնտեղ լսելով մեռելատիրոջ և քահանայի միջև տուրքի առիթով փոխանակված զզուելի խօսքերը՝ անկասկած առանց խաչը համբուրելու, նողկանք զգալով, պիտի շտապէք հեռանալ այնտեղից։ Ներկայ եղէք երեխայի մկրտութեանը, դարձեալ նոյն գարշելի տպաւորութիւններին կը հանդիպէք։ Բացառութիւնները յարգելի են. ու խիստ քիչ։

Եթէ մենք ունենք քծնող ու կեղծող, ստող ու շողոքորթող քահանաներ, դրա պատճառը կամաւոր տուրքն է։ Ժողովրդի կամքից առատ տուրք դուրս բերելու տենչը կարող է նրանց ամեն տեսակ անյարմարութեան մէջ գցել։ Մտէք գիւղերը և դուք կը տեսնէք, թէ քանի-քանի մարդիկ քահանայի ամենահիմնական տուրքը՝ տարեճախը կտրել են ու չեն տալիս, քանի-քանիսը իրանց հոգևոր տուրքերը տարիներով ապառիկ են թողել։ Հետաքրքրվեցէք իմանալ պատճառը և դուք կը տեսնէք, որ դրա պատճառը միայն այն է եղել, որ քահանան ուզեցել է մարդավարի պահել իր գլուխը, շիտակն է խօսել և ճշմարտութիւնը պաշտպանել, իսկ քահանայի այդպիսի վարմունքը նրանց եւին ու քէֆին է դիպել։

Քանի որ իրերի դրութիւնն այսպէս է շարունակվելու, մենք դեռ շատ կունենանք ագէտ ու անգրագէտ, ստող ու սակարկող և սրանց հետ էլ ցանող, հնձող, կալսող ու կրող քահանաներ։ Բաւական է մեր քահանայութեան՝ ցեխի ու մուրի մէջ խրվելը, սա ամօթ և նախատինք է մեր ամբողջ ազգին. բաւական է՝ ինչքան վերացական կերպով ծեծվեց այս հարցը։ Ժամանակ է արդէն այս հարցի գործնական լուծմանը ձեռնարկելու, որպէսզի ունենանք գիտուն և բարոյական քահանաներ։

Գիւղացի քահանայ

ՅՕԳՈՒՏ ԱԴԱՆԱՑԻՆԵՐԻ

Ստացանք—1) Մերվից, Դ. Գէորգեանից—100 ր. 18 կ., 2) Անդիժանից, Սողոմոն Սուլէյմանեանից—25 ր., 3) Աղլէրից (Չերնօմորեան Ն.), Յ. Ղուկասեանի ձեռքով, հանգանակված տեղական հայ գաղութի մէջ—41 ր. 50 կ., 4) Սուխումից, Եղիա Յ. Քէօսէեանից, ի յիշատակ իր վաղամեռիկ որդի Յարութիւնի մահվան տարելիցի—25 ր., 5) Երևանից, Յար. Շամիլեանից—6 ր. 50 կ. 6) Երևանից, Վարսենիկ Տէր-Գրիգորեանից—5 ր., 7) Նոյն տեղից, Մկրտիչ Տայեանից—1 րուբլի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Սեպտեմբերի 22-ին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը առաւօտից պաշարվեց նախորդ գիշերվայ հեղեղից փնասվածներից, որոնք յայտնեցին իրանց կրած փնասների մասին։ Այդ յայտարարութիւնները յանձնըված են քաղաքային ինժեներին՝ ստուգելու համար։

◆ Այս քանի օրս Թիֆլիսում հիւր է Ատրպատականի թեմի առաջնորդ Կարապետ վարդապետը։ Հայր-սուրբը միասին ունի վերջնական տեղեկութիւններ ստանալ հանգուցեալ Ջոհրաբեանի կտակած գումարի նկատմամբ, որով, ինչպէս յայտնի է, հիմնվելու է կենտրոնական դպրոց Թաւրիզում։ Մօտիկ ժամանակում նա կը մեկնէ իր պաշտօնատեղին։

◆ Կանանց բարձր դասընթացքների բացումը նշանակված է առաջիկայ շաբաթ օրը, սեպտեմբերի 26-ին։

◆ Ժողովրդական համալսարանների Պետերբուրգի ընկերութեան խորհուրդը այս տարվայ հոկտեմբերի սկզբին բանում է առևտրական գիտութիւնների դասընթացքներ հետ միասին կօօպերացիայի սիստեմատիք դասընթացքներ Գագարինի աուդիտօրիայում (Гагаринская, 16)։ Դասընթացքների ունկնդիրները, բացի առևտրական առարկաներից,—ինչպէս օրինակ հաշւապահութիւն (հիմնական և մասնագիտական դասընթացքներ), առևտրական թւաբանութիւն, առևտ. թղթակցութիւն, առևտ. աշխարհագրութիւն, ապրանքագիտութիւն,—կը լսեն դասախօսութիւններ կօօպերացիայի շարժման պատմութեան, սպառողական, վարկային, գիւղատնտեսական ու արտադրիչ կօօպերացիայի թէօրիայի ու գործնականի վերաբերութեամբ։ Դասընթացքների նպատակն է տալ հանրամատչելի սիստեմատիք գիտելիք առևտրական գիտութիւնների շրջանում, պատրաստել կօօպերատոր-գործակատարների, կօօպերատոր-կառավարիչների և կօօպերատիվ ուսումն տալ նրանց, որոնք աշխատում են կամ կը ցանկանան աշխատել կօօպերացիայի հողի վրա։ Դասընթացքները 1-ամեայ են։ Վճարն է 40 րուբլի, որ տրվում է մաս-մաս, սկզբում 10 րուբլի։

◆ Կովկասի Փոխարքայի պաշտօնակատարը թոյլատրել է Ֆ. Թադէոսեանին, Գ. Վարդանեանին և Ս. Սօկօլօվին աւտոմոբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել Երևան քաղաքից մինչև Դարաչիչագ և Էջմիածնից (Վաղարշապատ գիւղի մօտից) մինչև Իգդիր. Ա. Էլիօզովին թոյլատրել է՝ Երևանից մինչև Դարաչիչագ ընդհանուր հիմունքներով, այսինքն առանց որևէ մօնօպօլ իրաւունքներ տալու, և այն կանոնների պահպանութեամբ, որ հրատարակել է ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը 1896 թ. սեպտեմբերի 11-ից, նաև այն լրացուցիչ պայմաններով, որ մշակած ունի տեխնիքական մարմինը։ Իսկ ինչ վերաբերում է յիշեալ անձանց միջնորդութեան, որ թոյլատրվի աւտոմոբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել նաև Երևանի ու Էջմիածնի միջև, նկատի առնելով ճանապարհների հաղորդակցութեան վարչութեան տեղեկութիւնը այն մասին, թէ այդ ճանապարհին գտնվում են երկաթէ խողովակներ, որոնք ճնշվում են անգամ սովորական երթևեկութիւնից, այդ միջնորդութիւնը թողնված է առանց բաւարարութեան։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի հարցին, թէ ինչու չեն վերանորոգվում քաղաքի փողոցների մայթերը, քաղաքային վարչութիւնը պատասխանել է, որ միակ պատճառը միջոցների բացակայութիւնն է։

◆ Մայիս ամսից ծանր հիւանդ է Թիֆլիսի քաղ. վարչ. գլխաւոր հաշւապահ Եաբամիշեանը։ Այժմ քաղաքային վարչութիւնը որոշել է կազմել տալ բժիշկների համախորհուրդ, որպէսզի պարզվի, թէ արդեօք կարող է նա շարունակել իր պաշտօնը թէ՞ անհրաժեշտ է նրա տեղ նորը նշանակել։

◆ Սեպտ. 22-ի առաւօտեան ժամը 8 և կէսին Րօմանօվսկայա և Իւրէվսկայա փողոցների անկիւնում հողի մէջ ոստիկանութիւնը գտաւ մի ռումբ։ Անմիջապէս ռումբը պայթեցրին նոյն տեղում. ձայնը սոսկալի էր։

◆ Սեպտ. 22-ին շուրջկալի ժամանակ 8-րդ քաղաքամասում ձերբակալվեցին 7 անգործ և անցաթուղթ չունեցող մարդիկ։

◆ Կոյր աշուղ Գրիգորը, որ ամբողջ 18 տարի մի կերպ ապրում է Թիֆլիսում իր արհեստով, ներկայումս կամենում է գնալ իր վաթանը ծնողների մօտ՝ տիրապետելու քիւրդերի ձեռքից իր ունեցած-չունեցածը։ Սակայն Գրիգորը ճանապարհածախս չունի վերադառնալու Վան, ուստի և դիմում է բարեհար անձանց գըթասրտութեանը՝ օգնել, ձեռք կարկառել և միջոց տալ մինչև ձմեռվայ վրա հասնելը հասնել իր հայրենիք։ Կոյրի չար բաղդից Կ. Հ. Բ. Ընկ. կից կազմված՝ գաղթականներին օգնող մասնաժողովը միշտ էլ մերժել է նրան։ Խեղճ Գրիգորի միակ յոյսը բարեսիրտ մարդիկ են, որոնք, համոզված ենք, արձագանք կը տան ճակատագրից հալածված և նրանից պատժված կոյրին։ Նըպաստները կարելի է ուղղել «Մշակի» գըրասենեակին՝ յանձնելու համար։

◆ Նոր-Բայազէտի գիւղերում անձրևը մեծ արգելք է լինում բերքի հաւաքմանը. գիւղացիները դեռ չեն կասել ցորենների դէզերը. կալի ափին դարսած, կասած դէզը կալի մէջ անքամ մնում է անձրևի պատճառով, որ ժամանակ չէ տալիս անգամ իրանց առօրեայ ուտելու համար ցորեն քամեն, չորացնեն՝ ալիւր անելու համար։ Օգոստոսի 22-ից մինչև 27-ը եղանակը լաւ է եղել. որքան այդ միջոցում կարողացել են՝ կասել են. իսկ օգոստոսի 28-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը անձրևն էլի սկսել է տեղալ. 11-ից սկսել է արև անել, այն էլ ոչ ամբողջ օրը. ճաշից յետոյ, անձրևն էլի տեղացել է և խափանել կալի կասելուն։

◆ Րօմանօվսկուց Ներսէս քահ. Հերթևցեան խնդրում է մեզ յայտնել, որ շնորհակալութեամբ ստացել է արմաւիրցի Յ. Խաչ. Զօփուրեանից 40 ր., տեղական դըպրոցի չքաւոր սաների ուսման համար, և 3 ր. Քերովբէ Թեթրեանից։

◆ Նոյն քահանան հաղորդում է, որ սեպտ. 13-ին, Վենի օծման օրը, ի պատիւ Կաթողիկոսի տրված ճաշկերոյթի ժամանակ հանգանակել է 27 ր. 50 կ. յօգուտ ադանացիների և ուղարկել այդ գումարը Աստրախանի կոնսիստորիային։

◆ Մօսկվայից մեր թղթակից Nota Bene-ն գրում է. «Տեղական ժողովներում յաճախ ծեծվում է Էջմիածնի և Գէորգեան ճեմարանի վիճակը։ Մենք այդ միանգամայն աւելորդ ենք համարում, քանի որ այդ հարցի մասին շատ է խօսվել մեր մէջ, մանաւանդ տեղական հայկական գաղութի ժողովներում. մեզնից ամեն մէկին յայտնի է, որ Էջմիածինը կատարեալ աւերակ է ներկայացնում իրանից։

«Բաւական է, որքան խօսվեց այդ մասին. գիտակցելով հանդերձ, որ Էջմիածնի խըմորը շատ ջուր է պահանջում, մենք, այնուամենայնիւ, գտնում ենք, որ պէտք է վերջ տալ հազար անգամ ծեծված հարցին։ Աքսիօմա պիտի լինի Մօսկվայի հայերի համար այն հանգամանքը, որ իրանք շատ քիչ բան կարող են անել Էջմիածնի բարեկեցութեան և բարգաւաճման համար։

«Մի քիչ էլ մտածեցէք տեղական կարիքների համար. բարեկարգեցէք և լուծեցէք այն մի շարք հրատապ և այրող հարցերը, որոնք գտնվում են ձեր առաջ. վերջ տուէք այն խնդիրներին, որոնց լուծումը վաղուց պահանջ է դարձել Մօսկվայի հայկական կեանքում»։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Օսմ. առևտրի և հասարակական աշխատանքների նախկին մինիստր Նորատունկեանի հրաժարմանը նպաստեց և այն հանգամանքը, որ Կ. Պօլսի Թիւրք թերթերը սաստիկ արշաւանք էին սկսել նրա դէմ։ Այդ արշաւանքին, դժբաղդաբար, միացել են և հայեր՝ բացառապէս անձնական նկատումներով ղեկավարված։ Այդ կարգի հայերից մէկը, Արմէն Կարօ, երիտ.-Թիւրքերի օրգան «Թանին» լրագրում հրատարակել է մի բաց նամակ՝ ուղղված Նորատունկեանին։ Այդ նամակի հրատարակումը, սակայն, տեղի է տուել Թիւրքիայի զանազան կէտերում գտնվող հայ գիտակից շրջանների բուռն ու արդարացի դժգոհութիւններին, ինչպէս, օրինակ, Զմիւռնիայում, ուր հայ երիտասարդութիւնը մտադրել էր այդ առիթով բողոքի մի մեծ միտինգ գումարել։

Նորատունկեանի հրաժարացումը պահանջող Թիւրք մամուլին՝ անձնական նկատումներից դրդված՝ միացողներից մին էլ եղել է Էրզրումի հայութեան կողմից օսմ. պարլամենտի անդամ ընտրված Գարեգին Բաստրմաճեանը, որի մասին «Բիւզանդիոնը» գրում է. «Սեբաստիոյ երեսփոխան դոքտ. Նազարէթ էֆ. Տաղաւարեան «Հայրենիքի» խմբագրին յայտարարեր է, թէ Էրզրումի երեսփոխան Բաստրմաճեան 5—10,000 ոսկի միջնորդչէք պիտի առնէր, եթէ իր պաշտպանած երկաթուղիի ծրագիրն յաջողէր։ Բայց երբ գործը ձախողեցաւ, զայրացաւ և մոլեգնութեան վայրկեանի մը մէջ ստորագրեց «Թանինի» մէջ հրատարակած ծանօթ նամակը, առանց զայն կարդալու»։

Այդ առիթով նոյն «Բիւզանդիոնը» գըրում է հետևեալ տողերը. «Նմանապէս առկէ քանի մը ամիսներ առաջ՝ Էրզրումէն իբր հերոս, իբր քաջ, իբր առաքինի, իբր մեծ մարդ, բազմաթիւ արժանիքներու զրոյցներովը փառապսակուած մարդ մը կուգար Պոլիս, թափօրներու, ծնծղաներու, ծափերու ընկերակցութեամբ. Գարեգին Բաստրմաճեանն էր ան, որ հիմա մեզ մօտ իսկապէս նշանաւոր դարձած է իր հերոսական բաց նամակով։ Եթէ իր ամեն հերոսութիւններն այդ կարգէն էին... Ինչ chassé-croisé տարաբաղդ Գապիկեանի հետ, ինչ անկում և ինչ բարձրացում։ Իրաւ է, որ իրական հերոսներն ու ճշմարիտ արժանիքները, մանիշակներու պէս, շուքին ու համեստութեան մէջ պէտք է փնտռել, չէ թէ աղմուկին ու թմբուկին եռև։ Ինչ բարձրացում ու ինչ անկում, բայց մանաւանդ ինչ դաս»։

Անհրաժեշտ ենք համարում յայտնել, սակայն, և այն, որ «Ազատամարտ» թերթի վերջին համարներից մէկում կարդում ենք, թէ Գ. Բաստրմաճեանը «Հայրենիք» թերթի խմբագրի դէմ դատ է բաց արել վերոյիշեալ լուրի առիթով։

◆ Ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ Կ. Պօլսի հայոց պատրիարք Եղիշէ արքեպ. Դուրեանի հրաժարումը զանազան մեկնութիւնների առիթ է տուել մի քանի շրջաններում, Կ. Պօլսի ազգ. վարչութիւնը նպատակայարմար է համարել հրատարակութեան տալ պատրիարքին՝ մեծ. վէզիրին ուղղած հրաժարագիրը, որ հետևեալն է.

«Ադանայի աղէտին իսկութիւնն օսմ. կառավարութեան կողմէ ճշգրտելէ ետքը կը սպասէինք, որ նախկին ըմբռնումներու բերմանքով և կողմնակալութեամբ կատարուած քննութիւններու վրայ հիմնուելով զինուորական ատեաններէ արձակուած վըճիռները սրբագրուէին և այս զարհուրելի աղէտին կազմակերպիչները լուրջ և իրական դատավարութեամբ մը դատուելով պատժուէին։ Սակայն անհնար եղաւ մեզի օսմ. կառավարութեան կողմէ հրատարակուած յայտարարագրին բնական հետևութիւններն իրականացած տեսնել. ընդհակառակն՝ արդարութեան և օրինական ամենաբացայայտ սկզբունքներուն հակառակ կերպով տրուած վերոյիշեալ վճիռները գործադրուելու ձեռնարկուեցան։ Իրաց այս վիճակն օսմ. տարրերուն ամենէն հաւատարիմ եղող հայերն յուսահատութեան մատնեց և այս պայմաններուն մէջ իմ պաշտօնավարութեան շարունակութիւնը բոլորովին դժուարացաւ. ուստի կը խնդրեմ ձեր բարձրութենէն, որ բարեհաճիք վեհ. կայսեր ներկայացնել ներկայ հրաժարագիրս, զոր մատուցանելու հարկադրուած եմ»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Այսօր, սեպտեմբերի 24-ին, դէպի Պարսկաստան է ուղևորվում Աբէլեան-Արմէնեան հայ դերասանական խումբը, որին մասնակցում են դերասանուհիներ տիկ. Սրուսեակ, օր. Շահնազարեան, դերասաններ Մանուէլեան, Բերոյեան, Ղազարեան, Ալիխանեան, Ալլահվերդեան, Ռշտունի և Սարգսեան ամուսիններ։

Խումբը պատրաստել է խաղալու հետևեալ պիէսները. «Օթէլլօ», «Աւազակներ», «Դօկտոր Շտօկման», «Երեկոյեան շեփոր», «Պատւի համար», «Բարեկամներ», «Խարդաւանք և Սէր», «Հրէաներ», «Ոճրագործի ընտանիքը»։

Ճանապարհորդութիւնը կը տևի մի ամիս։ Թիֆլիս վերադառնալուց յետոյ խումբը կուժեղացնի իր կազմը, կը լրացնի իր ռեպերտուարը և կուղևորվի Թիւրքիա։

Օպերան Թիֆլիսում

Օպերայի վերջին ներկայացմանը—«Եւգենիյ Օնէգին»,—գլխաւոր դերերում մասնակցում էին մեր հին ծանօթները։

Բացառութիւն կազմում էր մի նոր երգիչ՝ Ղուկասօվ ազգանունով, որը կատարում էր Լենսկու դերը։

Ով է Ղուկասօվը, որտեղ է սովորել և երգել մինչև Թիֆլիս գալը՝ մեզ յայտնի չէ։ Բայց նրա առաջին փորձը Թիֆլիսում աջող էր և չափազանց նպաստաւոր երգչի համար։ Նա ունի մաքուր, ճկուն ձայն, բաւականին մշակված և երաժշտական։ Խաղը թէև բաղդրեալ չէ, բայց վայելուչ է, հասակը համապատասխան։ Խաղի և երգի մի քանի կէտերում նկատվող անվստահութիւնը ժամանակաւոր թերութիւն է, որը կուցէ բացատրվում է առաջին անգամ բեմ ելնելու հանգամանքով։ Յամենայն դէպս Թիֆլիսի հասարակութիւնը այս տարի ունի լաւ Լենսկի։ Տեսնենք թէ ինչպէս կը լինի Ղուկասօվը միւս դերերում,

Տատիանայի դերը կատարում էր Շուլգինա, որը յայտնի է Թիֆլիսին իբրև լաւ երգչուհի։ Տատիանայի դերը նա կատարում է իմաստալից, գունաւոր, բայց չէ թողնում ուժեղ զգացուածութեան կնիք իր վրա։ Երգչուհու ձայնը հնչիւն է, արտայայտիչ, գողտրիկ, բայց կարծես փոքր-ինչ կորցրել է նախկին ուժը։

Օլգայի դերը յանձին երգչուհի Արդի գտել էր գեղեցիկ կատարող։ Արդը երգում է ճաշակով, բնական։

Օնեգինի պատասխանատու դերում հանդէս եկաւ Սօկօլսկին, որ ունի համապատասխան ուժեղ և հիւթալից բարիտոնական ձայն։ Բայց խաղը և արտայայտութեան եղանակը նուազեցնում էին տպաւորութեան ուժը։

Օպերայի արտաքին կողմը, տեսարանների արտադրութիւնը ենթարկված էին նոր փոփոխութիւնների, որոնցից մի քանիսը արդարև հետաքրքրական էին, բայց երկրորդ պատկերի փոփոխութիւնը, որտեղ բեմը բաժանված էր երկու մասի (մէկը սենեակ, միւսը այգի), թուլացնում էր երգի և խաղի տպաւորութիւնը։

Առհասարակ ռեժիսեօրական մասը կրում է հոգատարութեան կնիք իր վրա։

Միրոդ

Սեպտ. 19-ից Թիֆլիսի արտիստական թատրոնում ռուսաց դրամատիքական խումբը, վերատեսչութեամբ տ. Մ. Ի. Փիթօյեվա-Բէլեցկու սկսել է իր ներկայացումները։ Խումբը խաղացել է մինչև այսօր 5 պիէս։ Ներկայացումները սկսվեցին Օստրօվսկու «Անօժիտ» պիէսայով։ Խմբի մէջ կան ծանօթ դերասաններ՝ Զինօվիէվ, Բաբաթօվ։ Նորերի մէջ առայժմ աչքի են ընկնում Բէլեայեվ, Շէր, Սարնէցկայա, Դաւիդօվ, Կաշիրինա։

Երկուշաբթի, սեպտ. 22-ին խումբը ներկայացրեց «Փողոցի աղջիկը» (Աշանտկա) կօմեդիան, 3 գործ.։ Սիւժէտը շատ սովորական է. լեհ կալուածատէր երիտասարդ Էդմունդ Լօնսկին վատնում է իր հարստութիւնը, վայելելով Վարշավայում ցոփ կեանք. նա իր մօտ է ընդունում փողոցի մի աղջիկ, որ դարձնում է իր սիրուհին և անհագին փողեր է ծախսում նրա վրա, տանելով նրան արտասահման, ուր այդ փողոցի աղջիկը դաւաճանում է նրան։ Վերջ ի վերջոյ երիտասարդ Լօնսկին, որ բարոյական լաւ տարրեր ունէր իր մէջ, ինքնասպանութիւն է գործում։

Անկասկած, խումբը բաղկացած է լաւ ուժերից։

Հ. Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Զմիւռնիայի «Արևելեան Մամուլը» հայ ազգի ապագան ապահովելու միակ իրական միջոց համարում է «Հայկական մի ընդհանուր Միութիւն» կազմելը, աշխարհիս վրա տարածված բոլոր հայերի միջև։ Նախ և առաջ, ասում է նա, պէտք է կազմել Լօնդօնի կամ Պարիզի մէջ մի կենտրոնական մարմին, որ վստահութիւն ներշնչէ բոլոր հայութեան և որի անդամներ լինեն հայ նշանաւոր կապիտալիստները—Սէթ Աբգարներ, Մանթաշօֆներ, Ժամհարեաններ, Նուբարներ։ Այս մարմինը կարող է մի քանի տասնեակ տարիների ընթացքում մի պատկառելի դրամագլուխ կազմել յօգուտ հայոց կրթական, արհեստական, մշակական և այլ բարոյական և տնտեսական բարգաւաճման։

Եթէ 2—3 միլիօն հայերի մէջ գտնվեն գէթ 50,000 հոգի, որոնք տարեկան 5 ֆրանկ վճարեն ազգային տուրք, կը գոյանայ տարեկան 12,500 ոսկի և տասը տարուց յետոյ 125,000 ոսկու կը հասնի, որի տոկոսիքը կարող է գործածվել և արդիւնք առաջ բերել։

Մի խօսքով հայ հանդէսը առաջարկում է կազմել Alliance Israélite-ի պէս մի Միութիւն. բայց այդ գաղափարը ներկայ հանգամանքներում դժուար թէ իրագործելի լինի։

*

«Արևելք» թերթը ողջունում է Կ. Պօլսի նախկին Հայուհեաց Ընկերութեան վերակազմութիւնը, որ պէտք է նուիրէ իրան գաւառային կրթութեան կենսունակ գործին։ Բացվելի դպրոցների մէջ ընկերութիւնը մտադիր է մտցնել ձեռագործութեան հետ միասին նաև գորգագործութիւն։

*

Նոյն թերթը «Իր փոսին մէջ ընկած» մի յօդուածով երևան է հանում թէ Աշըգեան պատրիարքի օրով և թէ Օրմանեան պատրիարքի դէմ կատարված ցոյցի հռչակաւոր դերակատար Սուրէնեանի իսկական պատկերը։ Յայտնի է, որ Աշըգեան պատրիարքի օրով Սուրէնեանը արտաքսվեց ազգային երեսփոխանական ժողովի անդամութիւնից, բայց Օրմանեանի դէմ սարքած ցոյցի համար հերոսի հռչակ ստանալով, նոր ազգային ժողովը վերահաստատեց նրան իր երեսփոխանական պաշտօնի մէջ։ Այժմ դուրս է գալիս, որ այդ հերոսը լրտեսութեան պաշտօն է եղել կատարելիս Թիւրքաց կառավարութեան համար ընդդէմ հայերի։

*

«Մշակի» № 207-ում տպված մեր մի բացատրութիւնը, թէ ինչու Ամենայն հայոց Կաթողիկոսի Թագաւոր Կայսրին խփած հեռագիրը «Մշակի» մէջ ուշ լոյս տեսաւ, իսկ «Тифл. Листокъ»-ի մէջ վաղ, սաստիկ զայրացրել է Թիֆլիսի այդ օրգանին, որի դէմ, ի դէպ է ասել, մենք որևէ ակնարկ չէինք արել։ Մենք միայն այդ բացատրութեամբ կամեցել էինք հաստատել փաստը, թէ հեռագրի հրատարակութիւնը արդիւնք է դիւանապետի անգաղտնապահութեան։ «Тиф. Лис.»-ը, չը գիտենք ինչու, զայրացած այդ բանից, հարկ է համարել ասել, որ հեռագիրը ստացել է ոչ թէ Բագըէն վարդապետից, այլ այն անձից, որին Կաթողիկոսն յանձնած է եղել կազմել հեռագիրը, և դրա մէջ տեսել է մեր կողմից խուզարկութիւն։

Առաջին անգամը չէ, որ «Т. Л.» անտեղի կերպով քարեր է շպրտում «Մշակի» հասցէին և ամեն անգամ «խուզարկութիւն» բառը զանազան կերպով հոլովում։ «Т. Л.»-ի այդ եռանդը՝ ուրիշների մէջ շարունակ խուզարկուներ տեսնելու՝ մի քիչ մարելու համար, հարկ ենք համարում յայտնել, որ 1) եթէ հեռագրի պատճէնը տուել է ոչ դիւանապետ Բագըէնը, այլ մի այլ անձն, սա ևս նոյնքան անգաղտնապահութիւն է գործել, որքան նա, որովհետև որոշված է եղել ոչ ոքի չը տալ. 2) լաւ կը լինէր ամենևին հարց չը բարձրացնել, թէ ով է կազմել հեռագիրը, այլապէս մենք ստիպված կը լինէինք այնպիսի ճշմարտութիւններ երևան հանել, որոնք շատ էլ ախորժելի չէին լինի անգաղտնապահների համար. 4) փոխանակ խուզարկուներ տեսնելու ամեն տեղ, «Т. Л.» աւելի լաւ կանէր չը տպէր որպէս թէ Էջմիածնից ուղարկված այնպիսի հեռագիրներ, որոնց մէջ պատմվում էին դէպքեր, որոնք երբէք տեղի չեն ունեցել Էջմիածնում, չը տպէր իբրև Կ. Պօլսից տրված հեռագիրներ այնպիսի դէպքերի մասին, որոնք տպված են Կ. Պօլսի հայ թերթերում իրա «Т. Л.»-ի հեռագիրներից մի ամիս առաջ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 21 սեպտեմբերի

Գլխաւորապէս բանաւոր և մասամբ գըրաւոր աղբիւրներից հաւաքել եմ մօտ [illegible] հազար առած, որ մի ուսումնասիրութեամբ հրատարակելու եմ առանձին գրքով։

Կամենալով լիակատար դարձնել այս հաւաքածուս՝ խնդրում եմ յարգելի բանահաւաքներին հաւաքել և ուղարկել ինձ առածներ՝ պահպանելով բարբառի նրբութիւնները և նշանակելով գործածութեան տեղը։

Առածներ ուղարկողների անունները կը յիշատակվեն և նրանց կուղարկվեն մի-մի օրինակ այս ժողովածուից։

Իմ հասցէն. Тифлисъ, Вельяминовская 14.

Եր. Լալայեանց

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

22 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Օրվայ ընթացքում խոլերայով հիւանդացան 37, մեռան 13 հոգի։

ԻՐԿՈՒՏՍԿ։ Բացվեց Սիբիրի առաջին լուսանկարչական ցուցահանդէսը։

ՊՈԼՏԱՎԱ։ Գաւառական զէմստվային ժողովը որոշեց գաւառում բանալ 14 նոր ժողովրդական գրադարան-ընթերցարաններ, 20 գրախանութներ, 4 նոր անասնագործական-կրթական արհեստանոցներ։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Գնացքի մէջ անյայտ մարդկանց ձեռքով սպանվեց Ժիրարդօվի ֆաբրիկայի բանւորների հակիչ Գիէբալտօվսկին։

ՄՕՍԿՎԱ։ Սենատորական քննութիւնից յետոյ կարգադրված է կալանաւորել Մօսկվայի զինուորական խորհրդի գործավար գնդապետ Պօլեակովին։

ԽԱՐԿՈՎ։ Ազնւականների ժողովը որոշեց իր կազմից հանել առաջին Դումայի նախկին անդամներ,—որոնք նոյնպէս վիբորգեան կոչը ստորագրողներիցն են,—Կօվալէվսկուն, Գրեդեսկուլին, Լիւմպարէվին և Դէլար-Իվանիցկուն։

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Բացվեց շրջանային թեմական համագումարը։ Ներկայ են մօտ 50 մարդ։

ՄԱԴՐԻԴ։ Ռուսաց նոր դեսպան բարօն Բուդբէրգը յանձնեց իր հաւատարմագրերը թագաւորին։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Ֆինանսների մինիստրը

ֆօլկետինգին ներկայացրեց 1910/11 թ. թ. բիւջէն։ Դեֆիցիտը կազմում է 20 միլիոն 581,841 կրօն։ Զինւորական ծախքերը աւելացված են 13½ միլիոն կրօնով։

ԱՄՍՏԵՐԴԱՄ։ Գատտօնում եղաւ մահվան դէպք խօլերայից։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ։ Անկախութեան կուսակցութեան կօնֆերենցիայում նրա պարագլուխ Կօշուտը տեղեկութիւն տուեց թագաւորի մօտ ունեցած ունկնդրութեան հետեւանքի մասին։

Կօշուտի ասելով, թէև նրան չաջողվեց համոզել նորին մեծութեանը անկախութեան կուսակցութեան տեսակէտի ճշտութեան մէջ, բայց և այնպէս բանակցութիւնները դեռ խզված չեն։

Կօնֆերենցիան որոշեց դրանից յետոյ դադարեցնել պատգամաւորների պալատի գործունէութիւնը, սակայն ճգնաժամի հետ շաղկապված հարցերը առայժմ չեն քննվել։ Կօալիցիայի անկումից յետոյ իրանց պարտականութիւններից հրաժարվեցին պատգամաւորների պալատի երկու փոխ-նախագահները, որոնցից մինը պատկանում է սահմանադրական կուսակցութեանը, միւսը՝ ժողովրդականին։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ։ Թագաւորը ընդունեց երկու պատգամաւորութիւնների, որոնք եկել էին աչքի ընկնող տղամարդկանց և տիկինների ներկայացուցիչների հետ միասին։ Պատգամաւորութիւնները թագաւորին յանձնեցին ուղերձներ, որոնցով ցանկութիւն է յայտնվում, որպէսզի պետական դատարանը ձեռնարկէ քննելու արդարադատութեան նախկին մինիստր Ալբերտի գործը. նա ցաւ է յայտնում, որ պետական պաշտպանութեան մինիստր Խրիստենսէնը ընդունված է կառավարութեան կազմի մէջ։ Պատասխանելով պատգամաւորութիւններին, թագաւորը ցաւ յայտնեց ուղերձներում արված ցուցումների առիթով, որոնց նա սահմանադրական հայեցակէտից անկարող է ուշադրութեան առնել, որովհետև նրանք անարդարացի կերպով կասկածում են այն մարդկանց, որոնց նա վստահացել է կառավարութեան ղեկը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԹԻՖԼԻՍԻ ՃԻՒՂԸ

Արժէթղթերի կուրսերը

23 սեպտեմբերի

I կ. ներք. փոխ. խ. տոմս.	451 ր.	50 կ.
II » » »	336 ր.	— կ.
III Ազնւակ. բանկ. »	301 ր.	50 կ.
4% Պետական րենտա	87 ր.	87 կ.
5% Պետ. Ազնւ. բանկ գր. թ.	95 ր.	50 կ.
4½% » » » »	88 ր.	25 կ.
4% » » » »	83 ր.	12½
3½% » » » »	79 ր.	— կ.
5% Գիւղ. հող. բան. վկ.	95 ր.	50 կ.
5½% » » » »	88 ր.	25 կ.
4% » » » »	83 ր.	37½
5% Ներքին փոխառ. 1905 թ. I հրատ.	100 ր.	25 կ.
5% » II հրատ.	100 ր.	25 կ.
5% Արտաք. » 1906 »	100 ր.	25 կ.
5% » » 1908 »	100 ր.	25 կ.
4% Պետական գանձար.	100 ր.	— կ.

Օտարերկրեայ դրամների կուրսը

Լօնդօն 10 ֆ. ստեր.	94 ր.	30 կ.
Բերլին 100 մարկ	46 ր.	20 կ.
Պարիզ 100 ֆրանկ	37 ր.	60 կ.
Թաւրիզ 100 ղրան	19 ր.	— կ.
Կ. Պօլիս 1 լիրա	8 ր.	68 կ.

Բ Ժ Ի Շ Կ

Խ. Բ. ՄԵԼԻՔ-ԷՅՆԱԹԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Հիւանդների ընդունելութիւնը՝ առաւօտ. ժամը 9-ից մինչև 10-ը, երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7-ը։

Կալէնիեվսկայա փ., № 6, «Վէտցել» հիւրանոցի մօտ։ (ե. հ. շ.) 955. 100—3

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Տ. Տէր-Նիկողայոսեանց

Վերադարձել է և վերսկսել հիւանդների ընդունելութիւնը։

Ամեն օր { առաւօտեան 9—3 ժամը; երեկոյեան 4—7 ժամը

Вельяминовская ул., № 14, верхній этажъ. (չ. կ. հ.) 976. 3—2

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԵԱԼՏԱ“

Հիւրանոց-ճաշարան

Վրաց ուղղափառ նախկին սեմինարիայի դիմաց։ Ամեն օր թարմ մթերքներից տաք և պաղ նախաճաշ, թարմ կարկանդակներ։

ՃԱՇ ԵՒ ԸՆԹՐԻՔ

Եւրօպական եւ ասիական տեսակներ։ Կերակուրներ տրվում են նաև տները։ Ամսով ճաշողները օգտվում են 20% զեղջով։

ԳՆԵՐԸ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԵՆ

Ցարգանօք՝ տնօրէն Պատուական Կիրակոսեանց
(հ. կ. ե.) 981. 3—1

Թամրոյեան դպրոցի Վարչութիւնը

յայտնում է ի գիտութիւն հասարակութեան, որ դպրոցի նախակրթարանում, առաջին և չորրորդ բաժանմունքներում կան ազատ տեղեր։ Ընդունելութիւնը շարունակվում է։
(հ. կ.) 982. 2—1

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ (արխիտէկտօր)

Հ. Յ. Կարապետեանց

Տեղափոխվել է Աւճալսկայա փող., № 9, տ. Տէր-Գաբրիէլեանի։ Ընդունում է կէսօրից յետոյ 4—7 ժամը։
953. 10—6

Խմ նոր բնակարանն է՝ Михайловскій проспектъ, № 27, кв. Д-ра Катанянца.

Թղթակցութիւնները, հասարակ և դրամական, պէտք է ուղղել իմ վերջին յայտարարութիւնների համեմատ (Почтамтъ, К. Ягубянцу, հասցնել Ս. Մանդինեանին)։
Սեդրաք Մանդինեան
979. 1—1

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ
Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ո Ւ Մ

վաճառվում են Գր. ա.-ք. Երզնկեանցի հետևեալ աշխատութիւնները.

Քրիստոնէական բարոյագիտութ. գ. 50 կ.
Ուսումն աստուածպաշտութեան. » 50 կ.
Աշխարհագրութիւն Տարրական դասընթացք Հայաստանի աշխարհագրութեան համառօտ տեսութեամբ 60 կ.
Թւաբանական խնդիրներ եւ օրինակներ Տարրական դասընթ. ա. և բ. տ., 30 կ.
գ. և դ. տարի . . 35 կ.
851. (ե. հ.) 10—10

ՄԻ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ

(ԱՅՐ ԵՒ ԿԻՆ)

Ցանկանում է վերցնել մինչև 15 տարեկան երկու ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ աշակերտների։ Կարելի է նաև դասերի սերտողութեամբ։ Դիմել «Մշակի» խմբագրութիւն Ե—ին։
(կ. հ. շ.) 969. 5—2

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ „ԿԱՎԿԱԶ“ ՀԻՒՐԱՆՈՑ

Երեւանեան հրապարակ, տ. Միրզոյեանի, տելեֆօն 358.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ո Ւ Մ

Անպայման մաքրութիւն, անդորրութիւն և հանգստութիւն, էլեկտրական լուսաւորութիւն, տելէֆօն և վաննաներ։ 50 համարներ՝ 1 ռուբ. սկսած։ Քաղաքավարի և շուտափոյթ աշխատող ծառայողներ։

Պ. պ. փօյաժօրներին և ամսով վարձողներին մեծ ԶԵՂՋ

ՃՄ Ե Ն Ի Ո Ւ

I. ճաշ՝ 2 կեր.՝ 60 կ., 1 ր. օղի և 1 ր. գինի։ II. ճաշ՝ 3 կեր.՝ 75 կ., 1 ր. օղի, 1 ր. գինի, 1 թաս սուրճ։ III. ճաշ՝ 4 կեր. 1 ր., 1 ր. օղի, կէս շ. գինի և 1 թ. սուրճ։ IV. ճաշ՝ 5 կեր. 1 ր. 50 կ., 1 ր. օղի, կէս շ. գ. և 1 թ. սուրճ

Ցարգանօք՝ Ի. Կօրշիլայա և Ն. Սիխարուլիձէ
(օ. մ.) 870. 100—12

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ, ԱԴԱՄԱՆԴԵԱՅ, ՈՍԿԵԱՅ ԵՒ ԱՐԾԱԹԵԱՅ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹ

ՍՕԼՕՄՕՆ ԿԱՑԻ

Ֆիրման գոյութիւն ունի 1865 թ.

Թիֆլիս, Դվօրցօվայա փողոց, № 3.

ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՄ ՉԸ ՇՓՈԹԵԼ ՀԱՄԱԶԳԱՆՈՒՆ ՖԻՐՄԱՅԻ ՀԵՏ

Խանութում ընդմիշտ գտնվում են մեծ քանակութեամբ գրպանի ամեն տեսակ ժամացոյցներ շվէյցարական առաջնակարգ ֆաբրիկաների, այն է՝ «Ն. Մօզէր և Ընկ.», «Բօրէլ և Որդի», «Լօնժին», «Օմէգա», «Ժակօ» և այլն։

ԳՆԵՐԸ	Պողպատեայ ժամացոյց տղամարդկանց	համար	3 ր. 50 կ.	մինչև	25 ր.—
	» » կանանց	»	6 ր. —	» մինչև	25 ր.—
	Արծաթէ » տղամարդկանց	»	10 ր. —	» մինչև	35 ր.—
	Ոսկէ » »	»	50 ր. —	» մինչև	250 ր.—
	» » կանանց	»	25 ր. —	» մինչև	150 ր.—

Պարանոցի ոսկէ շղթաներ՝ մաքսալը 4 ր. 50 կ. մինչև 5ր. 50 կ.։

Մեծ քանակութեամբ տղամարդեայ իրեր, դեղեցիկ շինուածք։ Ընծայաբերելու համար արծաթէ իրեր՝ փայտեայ շրեղ արկղիկներում։ Ս ե ղ ա ն ա տ ա ն ա ր ծ ա թ ե ղ է ն.—Դգալներ, պատառաքաղներ և դանակներ։ Ձաքարամաններ, պաքսիմատի սկուտեղներ և այլն։ Վ ա ճ ա ռ վ ո ւ մ ե ն օ ր վ ա յ ա ր ժ է ք ն ե ր ո վ։

Օտար քաղաքների պատուէրները կատարվում են շուտափոյթ և օրինաւոր կերպով։ Պրէյս-կուրանտները՝ ըստ պահանջման՝ ուղարկվում են ՁՐԻ։ Պատուէրները խնդրում եմ հասցէագրել՝ СОЛОМОНУ КАЦЪ, Тифлисъ Дворцовая ул., № 3. (կ. հ.) 935. 10—4

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ի նկատի ունենալով, որ վաճառքի է հանված առողջութեան համար վնասակար կեղծ Սպերմին, որ առաջարկվում է զանազան անունների տակ, անհրաժեշտ է գնելու ժամանակ ուշադրութիւն դարձնել հետևեալ անուան վրա՝

ՍՊԵՐՄԻՆ ՊԷԼԻ

ՊՐՕՖԷՍՍՕՐ-ԴՕԿՏՕՐ

SPERMINUM POEHL 1901

և պահանջել այդպիսին Գործարանաբուժական Ճեմարանի խսկական կապոցի մէջ, ՊՐՕՖԷՍՍՕՐ-ԴՕԿՏՕՐ Պ Է Լ Ի և Ո Ր Դ Ի Ք, ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

Ռուսական և արտասահմանեան գրականութեան մէջ եղած բազմաթիւ գիտական դիտողութիւնները առաջնակարգ գիտականների և բժիշկների կողմից՝ Սպերմինի փրկարար ներգործութեան մասին—նեվրաստենիա, սեռական թուլութիւն, ծերութիւն, խստերիա, նեվրալգիա, արեան պակասութիւն, թոխտս, սիֆիլիս, սնդիկային բժշկութեան հետեւանքներ, յօդացաւ, սրտի հիւանդութիւններ (չաղութիւն, սրտի պնդակատութիւն, սրտի բաբախումն, պերեբոյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումն, ալկօհօլիզմ, ողնաշարի հիւանդութիւն, կաթուածներ, հիւանդութիւններից թուլացումն, յոգնածութիւն և այլ հիւանդութիւններ ունեցած ժամանակ—

ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ԲԱՑԱՌԱՊԷՍ ՊՐՕՖ.-ԴՕԿՏ. ՊԷԼԻ ՍՊԵՐՄԻՆԻՆ։

ՊԷԼԻ ՍՊԵՐՄԻՆԸ գտնվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում. 1) կաթիլների ձևով (Essentia spermini—Poehl), 1 սրուակը—3 ր., և նոյնպէս՝ 2) ամպուլաների մէջ մորթու տակ սրսկելու համար (Sperminum-Poehl pro injectione), 1 արկղիկը—4 անգամ սրսկելու համար—3 ր. և 3) կլիզմի համար (Sperminum-Poehl pro clysm), 1 արկղիկը—4 կլիզմի համար—3 րուբլի։

Ձրիաբար ուղարկվում է „Целебное дѣйствіе Спермина-Пеля“ գիրքը (102 էջ), որ պարունակում է ռուս և այլազգի բժիշկների դիտողութիւնները, նոյնպէս և „Органотерапевтическій Сборникъ“ երկրորդ հրատար. գիրքը՝ պրօֆէսսօր-դօկ. Պէլի ցուցմունքներով գործարանային ուրիշ կազմ. վերաբերմամբ։—Ըստ պահանջման պ. պ. բժիշկների ուղարկվում է գիտական յատուկ գրականութիւն։

Органотерапевтическій институтъ, химическая лабораторія и аптека

Профессора Доктора ПЕЛЯ и Сыновей

въ С.-ПЕТЕРБУРГѢ, Вас. Остр., 7 линія, д. 18—267.

Ամենախոշոր մրցանակներ «Grand Prix» աշխարհիս բոլոր ցուցահանդէսներում և ամենալաւ գովասանքներ բժշկականութեան մէջ գործող հեղ. անձերի։
(П. 108276) 720. 8—2

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՌԻԳԱՅՈՒՄ

ФАБРИЧ. ТРФ КЛЕЙМО ПРОВОДНИКЪ РИГА

1888

Անդրկովկասեան փաբրիկային պահեստը ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Սօլօլակսկայա փող., № 4.

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ

ՌԵԶԻՆԱՊԱՏ ԱՆԹԱՓԱՆՑԻԿ ՎԵՐՆԱԶԳԵՍՏՆԵՐ
Արտասահմանեան նոր ձևի, պատրաստված անգլիական ամենալաւ կտորներից սկսած մինչև ամենաէժան կտորները

ՌԵԶԻՆԱՊԱՏ ՊԼԱՇՉՆԵՐ ԵՒ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ պարոնայք օֆիցերների համար.

ՌԵԶԻՆԱՊԱՏ ԿՏՈՐԵՂԷՆՆԵՐ զանազան կարիքների համար.

ՌԵԶԻՆԻ ՍՊՈՒՆԳՆԵՐ.

ՍԱՆՐԵՐ եղջերեայ ռէզինից

Համաշխարհային ամենալաւ

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“

№ 4 25—25

ԿԱՇՈՒԵՂԷՆԻ ՊԱՀԵՍՏ

Եղբ. ԵԱՐՂՈՒԼԵԱՆՑՆԵՐԻ

Թիֆլիս, Միջին փողոց, № 65.

Յայտնում ենք ի գիտութիւն յարգելի վաճառականների և հասարակութեան, որ մեր պահեստում ստացված են մեծ քանակութեամբ ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐԱՅԻ ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐ (галоши) և ԿՐՆԿԻ ՌԷՏԻՆՆԵՐ, զանազան տեսակ ՇԵՎՐՕՆԵՐ, ԲՕՔՍԵՐ (խրօմ) ու ամեն տեսակ ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ—Ռուսաստանի և արտասահմանի արդիւնաբերութիւն, նոյնպէս և կօշկակարների գործիքներ ու կօշկադեղեր յայտնի ֆիրմաների։ Ինչպէս կրկնակօշիկները, նոյնպէս և բոլոր ապրանքները ծախում ենք—մեծաքանակ (оптомъ) և հատավաճառը (розничн. продажа) գ ո ր ծ ա ր ա ն ա յ ի ն գ ն ե ր ո վ, իսկ հատավաճառը ա մ ե ն ա ճ ե ռ ն ա տ ո ւ գ ն ե ր ո վ։ Ունենք բաժանմունք ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, որտեղից նոյնպէս կարելի է ստանալ կաշուեղէն և գալանտերէյնի ապրանքներ ճ ե ռ ն ա տ ո ւ գ ն ե ր ո վ։ Վարշավայի բաժ. հասցէն՝ Варшава, Лешно № 8, М. Н. Яргулову.
(կ. հ.) 938 30—4

Տ. Մ. Փ Ի Լ Օ Ս Ե Ա Ն Ի

Ուսուցական գիտութիւնների կուրսերում

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ

կարդալ, գրել և խօսել սովորեցնում են 8 ամսում տեսական և գործնական զբաղմունքների միջոցով. կազմակերպվում են խմբակներ ըստ լեզ. աւարտման վկ. ձեռք բերելու համար։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամեն օր 10—12 և 4—7 ժամ.։

Միքայէլեան պրօսպ. № 24|4

Կուրսերի հիմնադիր՝ աւեար. գիտութեանց կանդիդատ Տ. ՓԻԼՕՍԵԱՆ
808. (օ. մ.) 20—16

ՕՐ. ՎԱՐՎԱՌԷ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՂԱԶԱՐԵԱՆՑԻ

բնակութեան տեղն իմացողներից խնդրում ենք յայտնել Սամարա Х. Г. Кеворковъ-ին։ Օրիորդը Երևանի նահանգի Ղարախանբայլու գիւղի բնակիչ Յովսէփ Ղազարեանցի աղջիկն է, որը 2 տարի առաջ ապրում էր Արմաւիրում։
(ա. օ.) 978. 5—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ի գիտութիւն տրակտիրային հիմնարկութիւնների տէրերի, որ, համաձայն 34-րդ, 35-րդ և 36-րդ կէտերի տրակտիրային հիմնարկ. կանոնադրութեան, 1910 թ. համար յօգուտ քաղաքի հարկերը դասաւորող յանձնաժողովի ընտրութիւնները տեղի կունենան՝

Տրակտիրներինը՝	սեպտեմբերի 26-ին	Սրճարաններինը և թէյատներինը (նախաճաշով և տաք կերակրով)	սեպտ. 26-ին
Գինետներինը՝	» 26-ին	Մթերանոցներինը՝	» 26-ին
Գարեջրատներինը՝	» 26-ին	Իջեւանատեղերինը՝	» 26-ին
Բէնսկօվօյ նկուղներինը՝	» 26-ին	Գինեվաճառ նկուղներինը՝	» 27-ին

Վերոյիշեալ հիմնարկութիւնների տէրերը հրաւիրվում են ներկայ լինել որոշված օրերին Քաղաքային Ուպրավայում, ցերեկվայ ժամը 12-ին։
(ա. օ.) 980. 3—1